

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΑΥΤΗ ΕΙΝΑΙ

Η ΖΩΗ ΜΟΥ

ΑΘΗΝΑ 1997

ΑΘΗΝΑ 1997 ΑΥΤΗ ΕΙΝΑΙ Η ΖΩΗ ΜΟΥ

920
ΑΘΑ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΑΥΤΗ ΕΙΝΑΙ Η ΖΩΗ ΜΟΥ

© Αθανάσιος Αθανασίου
Αγίας Αθανασίας 17
18 010 Αγίνα
τηλ: 0297-26576

ΑΙΓΙΝΑ 1997

Λοιπόν, τώρα ν' αρχίσουμε τη διήγηση της ζωής μου. Απ' τον καιρό που γεννήθηκα και τι πέρασα μέχρι τώρα, που είμαι ογδόντα πέντε χρονώ.

Γεννήθηκα το 1912 στη Σαντορίνη, στη Θήρα απάνω στο ύψωμα της. Εκεί ο κόσμος πηγαίνανε με τα γαϊδουράκια. Είχανε ένα δρόμο, δεν ξέρω αν τον έχουνε ακόμα, έχω να πάω πολλά χρονιά στη Σαντορίνη, ζικ-ζακ τον λένε. Ο πατέρας μου ήτανε από την Κύμη και είχε έρθει στη Σαντορίνη, νομίζω τότε τους φαντάρους, μερικούς, τους κάνανε και χωροφυλάκες και τους στέλνανε χωρίς να θέλουνε να πάνε εκεί, να κάτσουνε, να διατηρήσουνε τη τάξη, κάτι τέτοια, τα παλιά τα χρονιά.

Και ανταμώσανε με τη γιαιά και ερωτεύτηκανε, παντρεύτηκανε και με βγάλανε. Εμένα κι άλλο ένα δίδυμο, αλλά το άλλο χάθηκε, τυχερό ήτανε. Γλύτωσε από τη κόλαση της ζωής, γιατί η ζωή είναι μια κόλαση, τη βλέπουμε όλοι και τη ξέρουμε. Έχει ωραία αγαθά, καλά, αλλά είναι μια κόλαση, δε μπορούμε να μη τη πούμε κόλαση.

Αλλά όταν έφτασα ενός χρονού, οι δικοί μου, ο πατέρας μου, η μητέρα μου, ο παππούς μου αποφασίσανε να φύγουμε και ήρθαμε στον Περαία, γιατί τότε λέγανε ότι ο Περαίας είναι φτωχομόνα και μπορούσανε όλοι όσοι πήγαιναν κείνα τα χρονιά, να ζήσουνε. Πραγματικά λουπόν, φύγαμε όλοι, κανονιστήκαμε στο βατόρι, ήρθαμε στο Περαία, στο Χατζηγκυριάκειο. Πιάσανε εκεί ένα σπίτι που είχε μεγάλη αυλή, γιατί εκεί ο πατέρας της μάνας μου με τα δυο του παιδιά, τ' αδελφια της μάνας μου, φτιάχνανε βάρκες και καΐκια.

Σιγά-σιγά, να πούμε, μεγάλωνα εγώ, επήγα δυο-τριώ χρονώ, έπειτα χαμπάρι, περπάταγα, αρχίσανε με φωνάζανε αυτοί να τους κουβαλάω εργαλεία, τι θέλανε, να τους βοηθάω εκεί μέσα.

Γιατί κάθε φορά σκαρώνανε τρεις-τέσσερις βάρκες μέσα στην σπηλιά. Και φτιάχνανε, τώρα, κάθε πράμα για κάθε βάρκα, τέσσερα, και για τις τέσσερις βάρκες, γιατί γινόντουσαν όλες μαζί. Κόλαγε η ζωή, πήγα στα εννιά-δέκα, ήτανε δίπλα μας το Χατζηκυριάκειο, το μέγιστο αυτό, μεγάλο πράγμα. Το είχε φτιάξει ο Χατζηκυριάκος. Ένα τετραγωνικό πράγμα και μες τη μέση ήτανε το κτίριο που είχε τριακόσια πενήντα δωμάτια. Το είχε κάνει για ορφανοτροφείο, για νοσοκομείο, για τον πόλεμο που φέρνανε τραυματίες, για όλες τις αντάγκες. Είχε και μια εκκλησούλα μέσα, η οποία θυμάμαι λεγότανε Άγιος-Γιάννης.

Μια φορά λοιπόν, κάθε Κυριακή ερχότανε παπάς και άνοιγε η πόρτα του Χατζηκυριάκειου η μεγάλη και έμπαινε ο κόσμος μέσα. Περπάταγες λίγο, ούτε διακόσια μέτρα δε θα 'τανε, κι ήτανε η εκκλησούλα. Πήγαινε ο κόσμος, λοιπόν, στην εκκλησία κι έκανε την προσευχή του. Ήτανε άνθρωποι χριστιανοί, κατάλαβες; Καλοί άνθρωποι ήτανε 'μείνα τα χρόνια. Τώρα τα χαλάσανε. Με τον καιρό που πολύνανε, χαλάσανε.

Λοιπόν, ο παπάς όταν ήτανε να κάνουνε τον επιτάφιο, μας έβαζε με ένα πανί με χρυσά κι ένα ξεφτέρει, και πήγαίναμε κι εμείς, μας είχανε κανονίσει και περπατάγαμε. Έτσι είχαμε γνωριμία με την εκκλησία, εγώ και άλλα δυο πιτσιρικά δεκάχρονα.

Ένα Ψυχασάββατο, όμως, ήτανε να φέρει ο κόσμος κόλλυβα για τους πεθαμένους τους και προσφορές. Εγώ μέσα στην εκκλησία, στο ιερό, είδα τρεις γκαζοντενεκέδες μέσα σε τσουβαλάκια και μου κίνησαν την περιέργεια. Ύστερα που φέρνανε τα κόλλυβα, έβλεπα που του 'χε πει του καντηλανάφτη ο παπάς, αφού τα διαβάσαν, να τ' αδειάζει στους ντενεκέδες. Είχανε γίνει μισοί οι ντενεκέδες κόλλυβα και δεκατέσσερις ή δεκαπέντε προσφορές ήτανε όλες μαζί.

Απόξω από την πόρτα της εκκλησίας, ήτανε καλή μέρα θυμάμαι, είχανε έρθει οι φτωχοί και καθόντουσαν. Γέροι, παιδιά, να τους δώσει λίγα κόλλυβα να φάνε και λίγο προσφορά. Κι ο παπάς λοιπόν, βλέπω εγώ σ' ένα σημείο και δίνει του καντηλανάφτη ένα δίσκο και θα είχε μισή οκά κόλλυβα και του λέει άντε δώσ' τους από λίγα.

Δε μου άρσεε που το είδα αυτό. Δεν ήτανε σωστό. Πάει αυτός όξω, τους έδωσε από λίγα. Αυτοί τι να πούνε. Έρχεται η ώρα τώρα που τελείωσε η λειτουργία κι έφυγε ο κόσμος. Έρχεται ο παπάς και μας λέει, στους τρεις πιτσιρικούς, μη φύγετε γιατί σας θέλω. Τόνη βλέπω που έρι-

χνε τις προσφορές στη τσέπη, τσουβαλάκι ήτανε. Όλες οι προσφορές χωθήκανε μέσα στις τσέπες. Μας φορτώνει τους ντενεκέδες στον ώμο και του τις πάμε απ' το Χατζηκυριάκειο στη Βαγγελίστρα, που είναι ο δρόμος που αρχινάει η Τζαβέλας και το Γηροκομείο.

Το σπουδαίο ήτανε γιατί να την κάνει αυτή την εξήγηση ο παπάς. Να μη δώσει στα ανθρωπάκια τα φτωχά απόξω, που ήταν του Θεού οι άνθρωποι. Λέει ότι αυτός είναι του Θεού ο άνθρωπος, αλλά στην πράξη ήτανε του διαβόλου ο άνθρωπος με το να τα πάρει αυτά και ν' αφήσει νηστικούς όλους αυτουμούς που θέλανε να φάνε λίγο ψωμάκι και λίγο κόλλυβο. Κακή πράξη, άσκημη.

Ο παππούς μου και οι γιοι του που φτιάχνανε τις βάρκες μες την αυλή που μέναμε, θέλανε να τους βοηθάω, να τους δίνω εργαλεία, φέρει τούτο, κάνε τ' άλλο... Ε, τι να 'κανα κι εγώ, αφού ήμουνα της οικογένειας, τα 'κανα. Τις πιο πολλές φορές όμως ήθελα να κάνω και τα δικά μου. Έβλεπα κάνα κοιμάτι ξύλο και το σχεδιάζα με το μυαλό μου, αυτό θα γινόταν ένα ωραίο καικάκι, βάρκα, κι έπαιρνα τα σκαρπέλα για να σκάψω κι έκοβα τα χέρια μου κι ύστερα τα κοψίματα δεν περνάγανε για δεκαπέντε-είκοσι μέρες και τα σημάδια τα 'χω ακομή. Κοψιά ολόκληρη, μπορείς ύστερα να κάνεις τίποτα;

Τα χρόνια αυτά με είχε η γιαγιά μου. Με ήθελε η γιαγιά μου να μ' έχει στο σπίτι, γιατί η γριά μου, η μάνα μου, είχε άλλα τέσσερα από πίσω. Τεμπέλης ο γέρος, είχανε κουβαλήσει σ' ένα μέρος, σ' ένα σπίτι, 'κει παρατέρα από το σπίτι της γιαγιάς... Μετά όμως, όταν πήγα στην εκκλησία και τέτοια, σγά-σγά πήγα στο σπίτι της μάνας μου με τ' αδελφια μου, κι από 'κει άρχισε η ταλαιπωρία μου. Δηλαδή ποιά ταλαιπωρία μου, η ανάγκη μου να τρέχω να κοιμησω από πιτσιρικούς. Τι να 'κανα ήτανε η ανάγκη. Καλή ώρα, μας πήγαινε στα υπόγεια ο γέρος για να πληρώνει λίγο νοίκι. Αν ήθελες πενήντα δραχμές σ' άλλα, εκεί πλήρωνες δυο τάλιρα.

Έτρεχα λοιπόν στα Καρβουνιάρικα, να κοιμησω κάνα κάρβουνο για το χειμώνα που ήτανε υγρά εκεί κάτω. Υγρασία τα υπόγεια και κρύο, να μην έχεις και να φας, όλα μαζί άσχημα. Κι έπαιρνα το λοιπόν με μια σάκα που 'χε κάνει η μητέρα μου, σαν αυτές που βάζανε τα παιδιά τότε μια πλάκα κι ένα τετραόδιο, και πήγαινα στα Καρβουνιάρικα, κάνα ξυλάκι χάρμω, κάνα κάρβουνο, κάνα τέτοιο. Έτρωγα και καμιά όταν πήγαινα ν' αρπάξω κάνα κάρβουνο, που τα 'βλεπα στα τσουβάλια. Γιατί την ώρα που αυτός έκανε να τα

δέσει εγώ τον εφύλαγα κι άμα έβλεπα ότι ήταν αραλίκι έτρεχα έπαιφνα ένα και δρόμο, αλλά καμιά φορά έτρωγα και καμιά κλωτσιά. Τέλος πάντων τότε δεν μιν ένοιαζε.

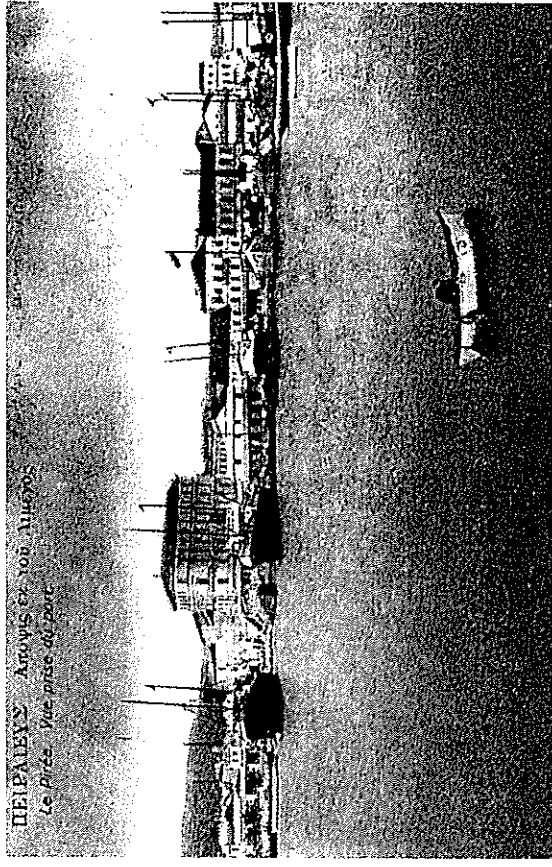
Το θέμα είναι ότι η ταλαιπωρία της ζωής εκείνης ήτανε πολλή μεγάλη. Αλλά ήτανε και καλή, με σπουδαξε. Μια μέρα ανεβαίνω τις σκάλες, πρϊώ ήτανε, κρϊό! Ειπόλητος και ρουά; Πού ρουά να ντυθείς! Από πού; Πήρα τη σάκα κι ανεβαίνα τις σκάλες. Είχε περϊπου δέκα-δώδεκα σκάλες για ν' ανεβω στο δρόμο απ' το υπόγειο. Από πάνω έμεινε η νοικοκυρά. Ήτανε χίρα κι είχε ένα γιο απή, δεκαοχτώ-δεκαεννιά χρονό θα ήτανε. Άκου μια σύμπωση τώρα: την ώρα που ανεβαίνω εγώ πεινασμένος, κρυωμένος, βασανισμένος, νηστικός, να πάω για να κοιμήσω κάτι, ακούω το γιο αυτηνής, στις σκάλες που ανεβαίνα και λέει: «Μαμά» εγώ άκουσα μαμά και αφουγκράστηκα. Του λέει αυτη: «Ε, τι θέλεις;»

— Το γάλα μου!

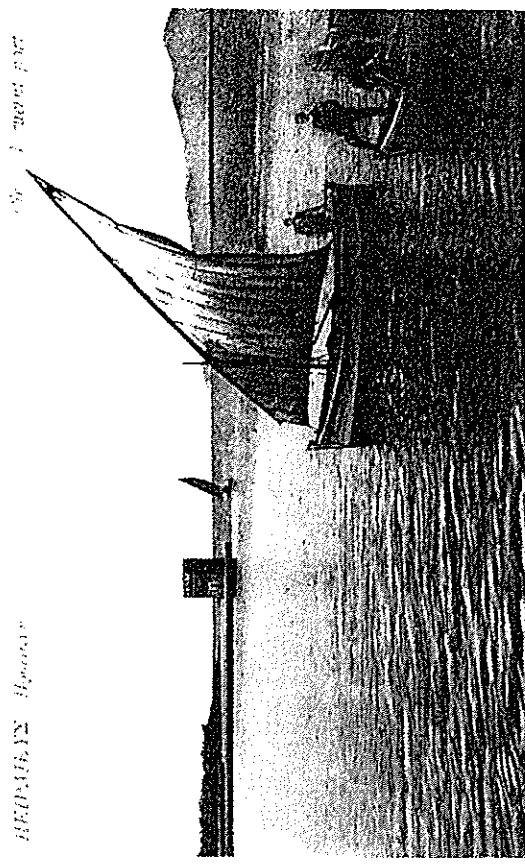
Ρε τον πούστη, λέω από μέσα μου, είναι τώρα στα ρούχα, είναι ζεστά, ολόκληρος γάιδαρος και θέλει και το γάλα του! Εγώ είμαι νηστικός, ξεπόλητος και τρέχω.

Μπορείς να μην ξετηνήσεις σ' αυτη τη ζωή; Σε αρσπάω μπορείς να μην ξετηνήσεις; Θα ξετηνήσεις, ρε! Καλό μου κάνανε όλα αυτά. Με σπουδάζανε να ξερω να κοιμάω. Να ξέρω τι να κάνω στη ζωή. Τώρα το ότι δεν μπορούσα να τα προσδιορίσω όλα, να τα κάνω όλα όπως θέλω εγώ στη ζωή; Γιατί έχουμε και τη φύση, η φύση θα σου φέρει τα δικά της. Μπαμ! Κι εσύ δεν μπορείς να το προβλέψεις, δεν προκάνεις να προβλέψεις γιατί δεν ξέρεις τι σου χει γραμμένο, μέχρι τη στιγμή που θα το περάσεις.

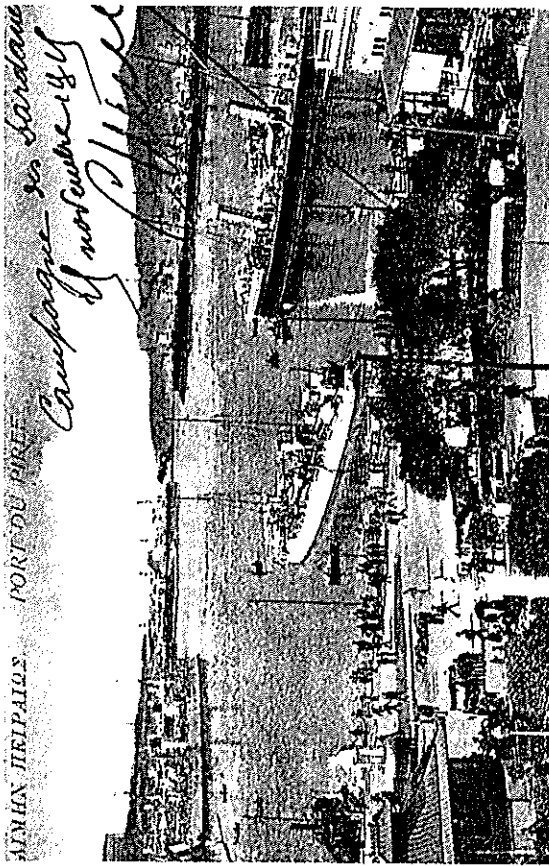
Όπως αυτό που μου λαχε με το μαύρο. Δώδεκα χρονό το βρήκα στο δρόμο. Γυρίζαμε μ' έναν άλλον πιτσιρίκο για καμιά γόπα. Είχαμε πάρει και σπύρα κι ο διάολος να πέσω παραπάνω που έμεινα από το Χατζηκυριάκειο, ίσαμε πεντακόσια μέτρα ήτανε μια καλύβα, μισανού κοντού με τις πατερίτσες και τραβιότανε... πουύλαγε τσιγάρα και τέτοια. Εκεί συγχάζανε όλοι οι νέοι που είχανε τότες μια ιδιοτροπία να πηγαίνουνε όλοι θερμαστάκια, με φτυάρι όμως και κάρβουνο, και ταξιδεύανε Αιγυπτο, Τουρκία, Προύσα και παίρνανε μαύρο, και κάποιος είχε φτιάξει ένα τσιγάρο, φουμάρισε, έγινε, το πέταξε. Κι ετυχε να πέσω εγώ εκεί. Μόλις το άναψα και ήπια, ξάπλα. Ξάπλα. Δεν θυμάμαι πότε ξύπνησα, την άλλη μέρα. Δεν μπούραγα να πάω σπύρα.

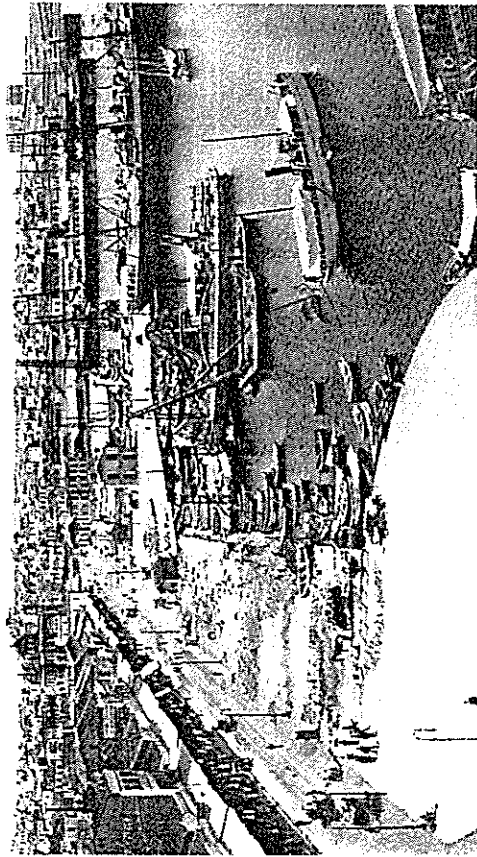
ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ Ηρακλίου

Το λιμάνι του Πειραιά.

Το λιμάνι του Περαιά

Το λιμάνι του Περαιά.

Ήρθανε και με πήρανε, με πήγανε στο γιατρό. Λέει ο γιατρός: «δεν έχει τίποτα, μεθισμένος είναι». Δεν ήξερε αυτός ότι εγώ έχω φουμάρι. Πού να ήξερε. Μετά το μάθα τι ήτανε αυτό που φουμάρισα και πήγα να ολοένα εκεί. Ήταν τόσο ωραία η μαστούρα! Ε, από τότε δεν σταμάτησα. Και το τραβήγμα της ζωής, τραβήγμα.

Εκεί στα Καρβουνιάρικα είχε και τις κορδέλες. (Ήταν τέσσερις, κορδέλα ήταν αυτή που κόβει τα ξύλα, ξέρεis, το μηχανήμα). Εκεί ερχόντουσαν τα καΐκια και φέρνανε τα δέντρα απ' τ' Άγιο Όρος οι καλόγεροι. Άλλα καΐκια πάλι φέρνανε κάρβουνα. Δικά τους τ' Άγιου Όρους. Αλλά κι εκεί σκλαβιά ήτανε. Οι καλόγεροι ήτανε σκλάβοι! Οι μεγάλοι παπάδες μονάχα την πέρναναν ωραία. Χοντροί, τρεις άνθρωποι ο ένας, καλότρώγανε, όλα τ' αγαθά τους τα 'χανε και πηγαίνανε οι άλλοι, οι κακόμοιροι, να γίνουν καλόγεροι και τους είχανε σκλάβους, χωρίς ένα μισθό, χωρίς τίποτα. Μια μέρα πάω στις κορδέλες, που αγοράζανε τα ξύλα, τα δέντρα απ' τα καΐκια και του ζήτησα εκεί μισνού που έκοβε, και τον ήξερα λιγάκι, ένας Ρώσος και θυμάμαι καλά αυτό το παιδί είχε κόψει και το 'να του δάκτυλο. Το θυμάμαι που του 'λεπε. Στη κορδέλα το 'χε πάθει, Σάρββα τον λέγανε. Ένα καλό παιδί! Είχε φάγει απ' τη Ρωσία, τότε ήταν άσκημη η ζωή εκεί, και είχε έρθει εδώ κι έπιασε δουλειά το παιδί κι έγινε καλός τεχνίτης. Και τότε ρώτησα για το δαδί. Το δαδί είναι κομμάτι που φάινεται σαν κοκκινωπό (στα δέντρα μέσα στα πεύκα όμως). Αυτό άμα το βγάλεις μέσα από 'κει και το κόψεις κομματάκια, ανάβει σαν το κερί. Και το χραιζόντουσαν οι γυναίκες στα σπίτια τους να κάνουνε προσάναμμα, να ανάβουνε τη φωτιά τους. Είχε και κάπι εφημερίδες από κάτω, ξέρω 'γω, βάζανε και ξύλα από πάνω απροξύλα, ύστερα άμα ανάβανε αυτά, βάζανε τα μεγάλα κομμάτια, καυσόξυλα λεγόντουσαν. Θα ήταν ένα κιλό το ένα, μισό κιλό. Και ζεσταίνανε νερό να πλύνουνε τη μπουγάδα τους, δεν είχε αυτά τα μέσα που έχουμε τώρα. Και για φαί. Αλλά οι πιο πολλές είχανε ένα γκαζοντενεκέ. Ανοίγανε τρύπες και βάζανε τέσσερις πέντε μπετόβεργες κι απάνω βάζανε και τέσσερα τούβλα. Εκεί απάνω που τα 'χανε κανονίσει, φέρνανε κι ανάβανε φωτιά, στη μέση του γκαζοντενεκέ. Κι από κάτω είχανε κόψει μια πορτίτσα για να τραβάει ο ντενεκές. Και βάζανε το τσουκάλι τους απάνω στα τούβλα και μαγειρεύανε. Το ξέρω γιατί είχα κι εγώ φτιάξει τότε στη γριά μου ένα μαγκάλι τέτοιο.

Είχα φτιάξει ακόμα ένα γκαζοντενεκέ άδειο, με δυο σκουινάκια

και τα 'βαζα στον ώμο μου, σα χαμαλίκι ξέρεις στη πλάτη. Πήγαινα όμως στη κορδέλα, τα ζύγιαζα τα κομμάτια που μάζευα, τα πλήρωνα να πιο ακριβά, και καθόμοινα με το σκερπανάκι. Μ' έπαινε μια ώρα να κάτσω να γεμίσω το ντενεκέ, τον έπαιρνα στην πλάτη κι έβγαινα στις γειτονιές και φώναζα: «Δαδί καλό έχω». Οι γυναίκες το μεταχειριζόντουσαν, αλλά δύσκολα το βρίσκανε και το πούλαγα γρήγορα. Έκανα χαφιζλίκι γρήγορα κι έτρεχα στο σπίτι.

Ό,τι δουλειά μπορούσα να τραβηχτώ μέχρι που να βραδιάσει, την έκανα. Όχι για να κonomήσω. Δεν τ' αγάπαγα τα λεφτά. Η ανάγκη μ' έκανε να τ' αγαπήσω και να τα κωνηγήσω για να κάνω εκείνο που έπρεπε, κατάλαβες; Δεν το 'κανα για να μαζεύω εγώ λεφτά. Άλλοι τα μαζεύουνε. Αυτοί δεν είναι καλά οι άνθρωποι και τους λυπάμαι από παιδί που πήρα χαμπάρι τι γίνεται με το χρήμα. Έχουνε μαζέψει εκατομμύρια κι εκεί, κοροϊδεύουν το κόσμο, υποκρίνονται, κλέβουν, κάνουνε. Αυτό να το κάνει ένας φτωχός, ρε! Ένας φτωχός πήγε να κλέψει ένα ψωμί, Γιάννη Αγιάνη τον λέγανε, και τον τραβήγανε φυλακές. Χρόνια του δώσανε! Γιατί; Εσύ τώρα, ρε κύριε, σε όπως τώρα εσύ; Δω οι δικοί μας έχουνε φάει την Ελλάδα στο τέλος εμείς οι μεγάλοι, λέει, δε δικαιομάστε. Γιατί, ρε κύριε δε δικαιομάστε, γιατί;

Μεγαλώνοντας λοιπόν, αφού έκανα όλα αυτά, ύστερα έφτιαξα κι ένα κασελάκι, εκεί μες τη κορδέλα, κι έκανα το λούστρο. Μούκοψε το σανίδι όπως του τα 'χα πει κι ένα κομμάτι εκεί που πατάνε το πόδι, ξέρεις. Έβαλα εγώ τενεκεδάκι ωραίο στις πάντες, που έβαζα τα μπουκάλια μέσα, πορτάκι να βάζω τις βούρτσες μου, το λούστρο, το ευρωπαϊκό, και το βελούδο για να γυαλίσει το παπούτσι. Πράγματι, άμα το ετοίμασα όλο αυτό το σένιο, πήγαινα στο καφενείο του Γάσπαρη, που ήταν καλό καφενείο και είχε πολύ πελατεία. Το καλύτερο που είχαμε στο Χατζηκυριάκειο, στα Σκαλάκια, στη στάση ήτανε. Αλλά αυτή τη δουλειά την έκανα κάθε Κυριακή πρωί διότι εκονομάγα από τις 6.00 ως τις 1.00, εκατόν είκοσι δραχμές, μια δραχμή το ζευγάρι ήτανε το γυαλισμα. Εκατόν είκοσι ζευγάρια γυαλίζα. Αλλά δεν σταμάταγα καθόλου. Το παπούτσι και δώσου! Αυτή η μηχανή δουλευε εφτά ώρες. Άμα είσαι νέος, παιδί δεκαεσσάρω χρονό και γερό, δε σε νοιάζει παιδί μου, αντέχεις.

Στην αρχή είχα βρει μια μικρή κибάρα στα σκουπίδια. Ήταν κα-

λή, αλλά είχε μία τρύπα. Βοήθαγα τότε τους μπαριπάδες μου στην αυλή που φτιάχνανε καΐκια κι είχε εργαλεία μπλόκια. Μόλις την είδα μου μπήκε η ιδέα να τη φτιάξω. Την πήρα, την πάλευα στο σπίτι, με το δικό μου τον παιδίσιο τρόπο. Της έβαλα δύο τέλια και άρχισα. Ήμωνα τότε δεκατέσσερα με δεκαπέντε. Αλλά με παίζεις, χωμάδεις μόνος σου. Και να το βρεις σπασμένο... Πως να παίζεις, χωρίς να σου δείξει κανένας. Αυτό λέγεται βασανιστήριο. Κι όμως! Άμα έχεις κάτι μέσα σου, θα το περάσεις το βασανιστήριο.

Τις άλλες μέρες πήγαινα με τους μπαριπάδες μου στα βατόρια, στις επισκευές από κάτω. Πολλές φορές είχα μια μπαλάντζα πάφει κι έπαιρνα εκατόν είκοσι δραχμές στη τσέπη μου και πήγαινα στα Λεμονάδικα, εκεί ήταν η αγορά μαναβικής. Κοίταγα τα σταφύλια, καφάσια ήταν τότε, είκοσι οκάδες το ένα, διάλεγα δυο καφάσια καλά σταφύλια κι έπαιρνα ένα χαμάλι. Χαμάλιδες τότε ήτανε οι πρόσφυγες εκεί στα Λεμονάδικα. Κι είχανε φτιάξει εδώ στη πλάτη ένα σκληρό πράμα κι έπαιρνε το καφάσι για να μη του ακουμπάει στην πλάτη το 'δενε μ' ένα σκονάκι και... γαϊδουράκι! Τό 'βαζε απάνω, δε θυμάμαι πόσο μου 'παιρνε, πέντε έξι δραχμές; Ήθελε ένα τέταρτο να μου τα φέρει από 'κει στα Καρβουιάρικα.

Εκεί ήταν όλο εργασία. Άνοιγα εκεί σε μια δρασιά, που ήταν κι ένα φυλάκιο, ήταν κι ένα τραινάκι τότε που έφραγγε απ' το τελωνείο κι ερχότανε μέχρι το Πασσαλιμάνι, στη Ξυλεία που είναι η εκκλησία η Ζωοδόχο Πηγή. Οι πρόσφυγες τη φτιάζανε αυτή την εκκλησία, γιατί γέμισε προσφυγιά τότε που 'ρθαν. Σε δυο ώρες, τα καφάσια φεύγανε. Ερχότανε ο εργάτης, όπως να 'τανε, να κολατσίσει. Εκεί δίπλα ήταν ταβέρνα-καφενείο και πούλαγε ελιές, φέτα, σαρδέλες και ψωμί για κολατσιό στους εργάτες.

Αλλά έλα που θέλανε και το σταφύλι! Ερχότανε λοιπόν, έπαινε ένα τσαμπί, στη μπαλάντζα. Τόσο! Τσαμπί, τσαμπί έφραγγε. Άλλος έπαιρνε μια οκά για το σπίτι του... Τρώγαμε και τις ρόγες εμείς στο σπίτι, από δυο καφάσια βγαίνανε περίπου μια οκά ρόγες, αλλά ήτανε όλες ζωντανές. Έφραγγε! Δεν ήταν από σάπια και τέτοια.

Ύστερα, στους φούρνους που κουβαλάγαμε το κάβουνο είχε κάτι φορηγάκια και ξεμπλικά. Πήγαινε το φορηγάκι προς του Σκαβέση, στις μαούνες. Εκεί οι εργάτες ζύγιαζαν τα ξεμπλικά στη πλάστιγγα και τ' αδειάζανε στοίβα στο κάρο. Μόλις άνοιγε η πόρτα του κάρου τ' άφραγα εγώ ξεμπλί-ξεμπλί και τ' αδειάζα από κάτω από

τον πάγκο που ακουμπάγατε τα ψωμιά. Είχε ένα κενό ίσαμε ένα μέτρο και πιο λίγο. Κι εγώ έπρεπε να τρωβιάω σκυρτός το ζεμπλί, μέχρι να φτάσω στο τέρμα της στοάς. Μου βγαίνανε η Παναγία ν' ακουμπάω το ζεμπλί πάνω στο φούφο, να σκώβω από κάτω και να τ' αδειάζω, γιατί τα ζεμπλία τα θέλανε. Έχω κάνει βαριές δουλειές!

Άλλη μια φορά πήγα σ' ένα βατόρι να δουλέψω. Εκεί δούλευε μιάμιση με δυο ώρες κι έπαιρνες διακόσιες δραχμές! Αλλά τι γινότανε: ήτανε ένα κάρβουνο λίγο πιο μικρό από τσιμεντόλιθο, μαύρο. Και το λέγαμε *μπλάκι*. Η σκόνη του όπου πάγαίνα και σ' ακούμπάγαγε, άστα, έκαιγε. Τι τράβαγες απ' το πόνο δε λέγεται. Και πήγαίνα και στα μάτια σου! Οι πιο πολλοί φοράγαίνα γυαλιά. Αν δεν είχες γυαλιά έπρεπε να κάτσεις ύστερα τρεις μέρες να σου βάζουσε στα μάτια ψωμί με νερό βρεμένο. Και να είσαι ξάπλα και να πονάς! Έκαναν δυο-τρεις μέρες να ξαλαφρώσουν τα μάτια μου, για διακόσια φράγκα. Γιατί πρέπει να πω πώς εγώ δε φόραγα γυαλιά εκείνη τη μέρα. Έχω φάει, έχω τραβήξει για διακόσια φράγκα.

Υστερα κουβάλαγα ξύλα στο λιμάνι. Τα μεγάλα ξύλα απ' τα βαπόρια τότε, τα βγάζαγε στις μαούνες με το βάντι. Τα φεργε η μαούνα και τα παίρναμε εμείς στη πλάτη και φεύγαμε. Ξύλα! Και να κουνιούνται πάνω-κάτω και να κουνιέται και το μαδέρι για να πάρες το μεροκάματο.

Μια φορά έκανα μια κουταμάρα σαν παιδί. Ήξερα ότι ο πατέρας μου είχε στο Πασαλιμάνι μια βαρκοούλα τρία μέτρα και πήγαίνα και ψάρευε. Εγώ έκανα σχέδιο να πάρω δυο φίλους που ήμασταν γειτονάκια πήγαμε και βάλαμε στη βάρκα «πανί». Μα αντί για πανί είχαμε βάλει τουρβάλι! Το δέσα καλά το «πανί». Είχε και τρυπούλες! Εκεί δεν πήγε το μυαλό ότι ο αέρας θα φεύγει. Αφού το ετοίμασα, παίρνω τους δυο πιτσιρικούς, μπαίνουμε σαν κήρυκοι κι αρχιμάμε με τα κουτιά να βγούμε όξω απ' το Πασαλιμάνι. Και να πάρει ένας καιρός και πήγε και μας πέταξε πέρα στη Γλυφάδα! Μα τότε ήτανε και ερημίες. Η θάλασσα ήτανε φυσιολογική. Και σ' ένα μέτρος θυμάμαι, σ' έναν κόλπο ήτανε γεμάτο γαρίδα.

—Ρε συ γαρίδα, τους λέω.

Πάνω μια απόχη, που είχε ο γέρος για να πιάνει κανένα ψάρι μεγάλο, κάνω έτσι, όση ήθελα.

Η θάλασσα! Άμα δε δουλέψουνε μηχανές, ακόμα κι εκείνοι που βουτάνε δε θα χρειάζονται πια, γιατί θα είναι γεμάτη η θάλασσα

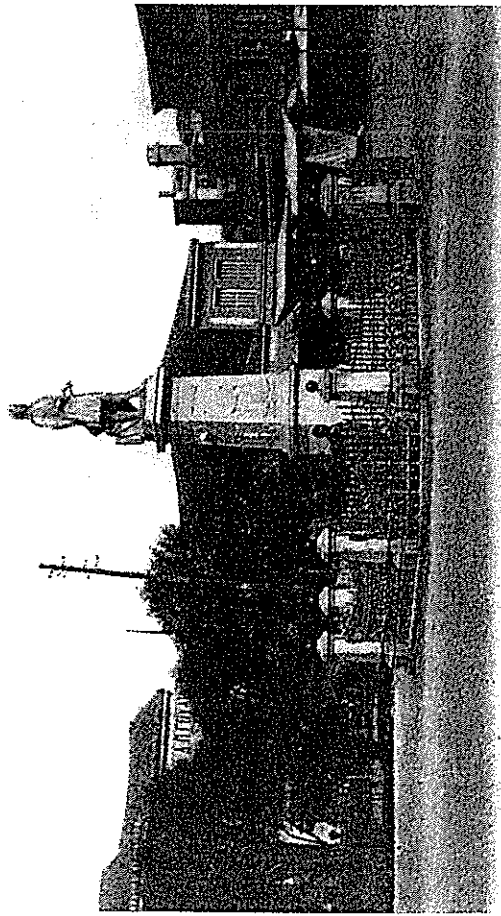

Ακμή Τζελένη.

LE PHILIPPE — Place de Themistoede et le Port.

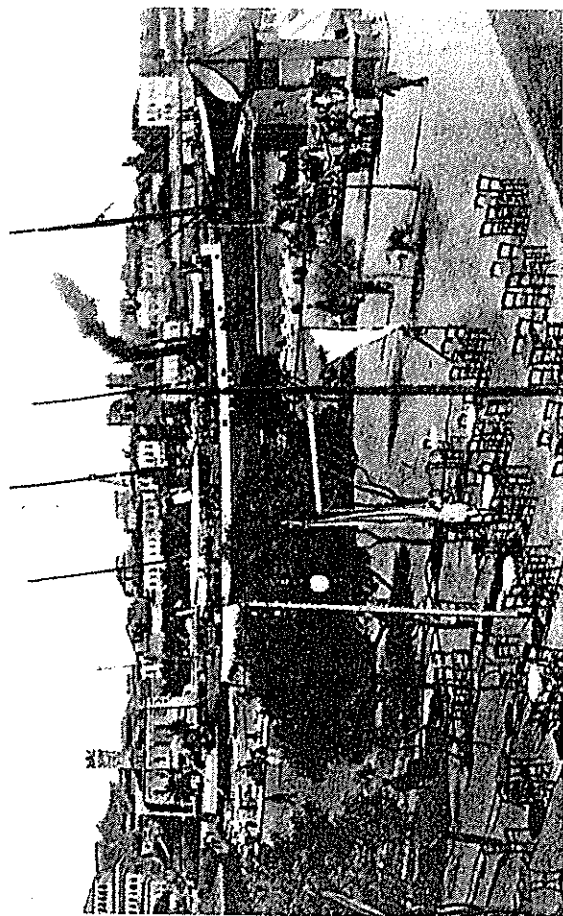
...γέμιας προσηφνιά τότε που βίαν.

ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ ΠΕΙΡΑΪΩΣ

ΓΥΡΟΣ

Place Karaiskakis

Πλατεία Καραϊσκάκη.

ψόφι, πηχτέρα θα είναι. Ξέρεις πόσα εκατομμύρια ψάρια φεύγουνε κάθε μέρα από τη θάλασσα, σ' όλη τη σφαίρα; Αμέτρητα! Σκέψου να πηγαίνει ο κόσμος στη θάλασσα να παίρνει ό,τι ψάρι θέλει και να πηγαίνει σπίτι του. Τσάμπα! Δε θέλει λεφτά η γης. Και θα κάψει ύπερα σιγά-σιγά με τα σέα που χρειάζεται: έναν κασιμά, μια τσάπα, σπόρους και θα καλλιεργήσει τη γης. Και μετά από δυο-τρία χρόνια θα είναι ευτυχής, θα τα έχει όλα! Ακόμα και ξύλα θ' ανάβει να ξεστάνε-ται. Όχι να ερχεται η Δ.Ε.Η και να μη ξέρεις πως να την πληρώσεις. Θα μας φάνε αυτοί. Είμαστε σκλάβοι όλοι. Αυτοί είμαστε, αλλά δε μένους μας έχουν. Δε μπορούεις να κάνεις τίποτα.

Ο άνθρωπος δεν ανέχεται τη σκλαβιά. Θέλει ελευθερία. Ο άνθρωπος πρέπει να είναι ελεύθερος, αρκεί να μην κάνει κακό. Για το κακό, θα έχουν προληφθεί μέτρα. Άμα κάποιος θα κάνει μια μανούρα, θα υπάρχουν δέκα άνθρωποι από τις γύρω φάρμες να τον πιάσουν, να τον συνεισίσουνε. Δε θα 'χει μπιτσόλια, δε θα 'χει στρατό για τα παιδιά και ό,τι άλλο δε χρειάζεται! Γιατί όλα αυτά τα έχουνε κάνει οι πλούσιοι. Παίρνουν πρόβατα και πάνε και τα σκοτώνουν. Μα δεν είναι πρόβατα, είναι άνθρωποι. Τι ζωή είναι αυτή δηλαδή; Να μεγαλώνει η μάνα να ένα παιδί είκοσι χρόνια για να της το πάρουν! Πόσα παιδιά έχουν σκοτωθεί έτσι! Και σήμερα ακόμη βασιλεύει και πάει... Και έχει φτάσει στο χειρότερο σημείο, κι ο κόσμος δε μιλάει. Παρά λέει: «δάσε μας λίγο...» Τι να σου δώσει ρε κορόιδο... Που και να σου δώσει, το βιολί θα γίνεται ολοένα χειρότερο. Πάμε στο τέλος τώρα! Ζήτα αυτό που πρέπει να ζητήσεις. Να πουν οι γυναίκες: «εμείς δε θέλουμε στρατό, δε θέλουμε λεφτά».

Τι δουλειά είχαν τα παιδιά στο Βιετνάμ... Συνεννοήθηκαν οι του-πάνηδες: «Πάρ' τα πρόβατα και στείλ' τα εκεί» Είναι σωστό αυτό; Δεν υπάρχει σοβαρότητα στην ανθρωπότητα, πάει τελείωσε. Άμα βλέπεις έναν πρόεδρο με κρεμασμένα τα παρραγούλια να ζητάει γυναίκα καινούργια και να γίνεται ανήθικος σε όλα, τί περιμένεις... Ύστερα είναι όλοι κλέφτες.

Έχω στο μυαλό μου μια σκέψη για το θέμα των αγροτών. Δεν κάνανε καλή επιλογή. Βέβαια έπρεπε να κάνουνε κάτι για να ακουστούν τα αιτήματά τους. Αλλά όχι μ' αυτό τον τρόπο και είμαι ευτυχής που τελείωσε, γιατί εγώ περιμένα αμπαρτσισιά. Αν προ-βλέπανε από την αρχή λογικά, ξέρεις τι έπρεπε να κάνουνε; Να συνεννοηθούν όλοι οι αγρότες. Να πούνε: «Ρε παιδιά ελάτε εδώ. Αυ-

τοί δε μας ικανοποιούν εμάς. Αιτία είναι τα λεφτά. Είναι οι πλούσιοι που σφίγγουνε το λαιμό κι αφού δεν έχει ζουμί, αυτοί ακόμα το σφίγγουνε. Λοιπόν θα πάμε εμείς να ξελαγιάζουμε, χειμώνας, να κάτσουμε εκεί τόσες μέρες; Για δε κάνουμε το άλλο: Ακούστε εδώ κύριοι μεγάλοι! Κάντε ό,τι θέλετε αλλά από δω και πέρα δε θα ξαναβγάλουμε τίποτα για εμπόριο. Θα βγάλουμε μόνο για να μασάμε εμείς στην οικογένεια μας». Και να κάτσουνε στα σπία τους ούτε αιμαποχυσία να γινότανε, που δεν έγινε... Και δεν ξέρουμε ακόμα, γιατί προχωρεί... Δεν κάνανε όλοι το κορόιδο. Όχι! Θα προχωρήσει. Και κάνο το σταυρό μου, αν και δε πιστεύω, να μην γίνει αιματογυσία γιατί θα είναι μεγάλη. Στο λέω ειλικρινά. Βάζουνε αυτά τα καρβανά τους μπάτσους. Η αιτία του κακού είναι αυτοί οι πούστηδες που πληρώνονται για μια καρβάνα να βαράνε το λαό τους, τη μάνα τους, το πατέρα τους. Το δίκαιο βαράνε και πάνε με τους άδικους. Αυτούς θα έκαιγα εγώ πρώτα, άμα ήμουνα μεγάλος.

Θα 'χα ένα λάκκο μεγάλο. Ελάτε εδώ ρε πούστηδες μες το λάκκο εκεί. Να είναι πενήντα μέτρα λάκκος, είκοσι βάθος, κάγκελα από πάνω, να πηγαίνει ο κόσμος να τους φτύνει. Να τους βάλεις εκεί μέσα και να τους πεις: «Τι κάνετε ρε παιδιά; Μήπως θέλετε καρβανά να πάτε με τους φίλους σας; Και γδυτοί, ταϊσίδοι. Ακούστε εδώ όποιος κανονίσει και *πλακιάσει* έναν άλλο θα πάρει φράϊ και μια κουραμάνα ψωμί». Να δεις που θα κληγάζει ο ένας τον άλλο να λονε να τότε *καπονιάσει*. Τέτοιοι πούστηδες είναι. Εγώ ξέφω να δικάσω τέτοιους. Γιατί με πνίγει το δίκιο. Έκανες αυτό, αυτό θα πλερώσεις. Όχι αδικίες!

Το τάλιρο είναι η μεγάλη αδικία για την κοινωνία. Αυτό είναι που έχει καταστρέψει το σύμπαν. Να βλέπεις ένα κορόιδο τώρα και να 'χει βρει από την οικογένεια του εκατομμύρια. Και να είναι μάγκας ο κύριος, επειδή έχει τα λεφτά... Κι εσύ που είσαι φίνος και με τα κουράγια σου να μη μπορείς να ζήσεις. Και να σε κάνει αυτός κουμιάντο και να σου λέει: «Μπορείς να δουλέψεις; Τόσο έχω! Ίσα-ίσα να φας θα σου δώκω». Και να σε κάνει κι όπως θέλει το κτήνος! Μα, αυτό δε το βλέπει ο κόσμος; Δε παύνει χαμιάφι ότι τα λεφτά είναι η αιτία; Να μιλήσει λίγο γι αυτά και: «Τι κάνουμε ρε άνθρωποι; Ευπνάτε!».

Δε θέλωμε εμείς να πεθάνουμε, θα μας κάνουν αυτοί; Και μας σκοτώνουν κάθε μέρα. Πολέμους, από τ' αυτοκίνητα, accidents, πως τα

λένε στυγήματα, μηχανάκια, βαπόρια, αερόπλανα... Άλλο ένα αερόπλανο τώρα έπεσε... Εξήντα περίπου και το πλήρωμα. Πάνε αυτοί!

Γιατί να πηγαίνουνε; Όχι-δα! Θα ήτανε η γης στους αγρότες. Θα ζούσαν με τη φύση. Θα είχε πιάσει ένα ωραίο μέρος και μια καλύβια και θα ήταν ήσυχοι! Δε θα πηγάνε στο θάνατο. Αυτοί σκοτώνουνε τον κόσμο για να κάνουνε λεφτά. Χαλάνε πολιτείες! Να πιάσει ο λαός τους αίπους! Ή να κόψει το τάλιρο, να χαθούνε μόνοι τους. Δε θα 'χουνε καμιά δύναμη πια! Θα πάνε κι αυτοί για τη γης να σκάψουνε να φάνει!

Δεν είναι ζωή αυτή. Δεν πάει άλλο. Θα καταστραφεί η σφαίρα. Κι αυτοί κοιμούνται όλοι. Κάθεται ο λαός και τα ανέχεται. Γιατί οι κύριοι, οι πλούσιοι σ' όλο τον κόσμο έχουνε κάνει το εξής: αστυνομία, σωματοφυλάκες... Έχουνε λάβει τα μέτρα τους, τα οποία είναι όλα άδικα, και κάνουνε κουμιάντο ό,τι θέλουνε. Κι άμα πας να μιλήσεις: «ποιός είσαι εσύ;» Σ' αρπάξανε, πας εσύ! Στις φυλακές, ξέρεις πόσοι είναι άδικα μέσα; Κι όλοι αυτοί που πεθαίνουν από ναρκωτικά θα ζούσαν, γιατί αν δεν υπάρχουν λεφτά ποιος θα σου φέρει εσένα ναρκωτικό, ποιος θα στο φτιάξει; Το τάλιρο είναι φρονιάς. Είναι! Δεν συμφέρει όμως κανένα να το πει!

Τάχω γράψει αυτά σ' ένα τραγουδάκι:

Η γης σας περιμένει
άνθρωποι για να πάτε
και με αέρα καθαρό
λίγο ψωμί να φάτε.

Δεν χρειάζοσαστε λεφτά
η γης τα έχει όλα
και με τα ξύλα στη φωτιά
θα βράζει η κατασκόλα.

Να ξανάρθουν τα γαιδούρια
να μυρίσει καρβάλια
και να μείνουνε αντίκες
ο Περαίας κι η Αθήνα.

Μετά έμπλεξα με τη μουσική. Όταν πρωτάρχισα δεν ήξερα τίποτα από μουσική. Είχα μέσα μου μουσική, αλλά τραβιόμουν με τους μπαρμπάδες μου που φτιάχνανε τις βάρκες, κι όλο φέρε μου το ροκάνι, ρε, φέρε μου το ένα, το άλλο. Άμα ξελάσκαρα και μεγάλωσα λίγο με παίρνανε στη δουλειά, κάτω στο Περαία, στο λεβητοποιείο, που ήτανε οι γκαζατζήδες που δουλεύανε τις λαμρίνες. Επειδή στο μέρος αυτό ήτανε καμιά δεκαριά βατόρια φορηγά αραγμένα, είχανε φτιάξει και το εγροστάσιο εκεί. Μετά τα πήρανε όλα και τα πήγανε στο Πέραμα. Εκεί οι μπαρμπάδες μου δουλεύανε καλαφατσάματα. Άξαφνα λοιπόν, θυμάμαι, τους ήρθε ένα ειδοποίημα: να έρθετε για ένα βατόρι, για μεροκάματο. Θυμάμαι τότε ήτανε 120 δραχμές το μεροκάματο το τεχνικό. Άμα πήγανες βοηθός έπαιρνες 60, 70, κάτω εκεί. Με τραβόγανε κι εμένα κι έπρεπε να τους τριβώ στουπί. Παίρνανε από τις γυναίκες, τις πρόσφυγες, παλαιά σκονιά, μεγάλα, στριφτά. Τα βρέχανε να μαλακώσουνε, θυμάμαι, τα κόβανε μουρέλα και μετά στη κάμαρα τρεις-τέσσερις, τα γνέθανε για να βγάλουνε το ψωμί τους. Πρόσφυγες! Ο Καρράς λοιπόν, τ' αφεντικό, τα 'παυνε γιατί τα 'βρισκε πιο φτηνά αυτά. Πάντοτε το τάλαρο κυβερνάει. Είναι η φάβα τέτοια του ταλάρου. Λοιπόν, έπαιρνε στουπί, τόσο την οκά, το φέρονε μέσα, πλακωνόμωνα εγώ, τους έφτιαχνα φριπλιά, τα τύλαγα σ' ένα σημείο, τους τ' άδυνα...

Μια μέρα από τις πολλές, τί λαχχάνει; Εκεί που οι γυναίκες αυτές τα γνέθανε, πώς πήγε και μπήκε μια ραφτοβελόνα, κι όπως έστριβα πάνω στο πόδι μου, μπαίνει μέσα η μισή και σπάει. Ένα πόνο! Τους λέω έτσι κι έτσι. Κοιτάμε, ψάχνουμε, η μισή ήτανε μέσα. Κατεβαίνω κάτω με την ανεμόσκαλα, πάω στη βάρκα, με πετάει όξω. Είχαμε ένα φαρμακείο στα Καρβουνιάφρικα, του Πατσουράκου λεγότανε, Μανιάτης ήτανε. Επειδή μέναμε κοντά σκέφτηκα ότι είναι πιο καλά να πας εκεί που ξέρεις, παρά εκεί που δεν ξέρεις. Πήγα του λέω: «έτσι κι έτσι». Καλός ήτανε με βοήθησε. Μου λέει: «βγάλ' το παντελόνι σου». Το είδε που μπουκάρησε. Αλλά αυτή η πούστρα, από την ώρα που μπήκε, είχε προχωρήσει. Το 'σμισε χωρίς να με υπνώσει, χωρίς τίποτα. Έψαξε, τη βρήκε, την έβγαλε, και δεν είχε ραψίματα τότε. Το 'φερε κοντά και το 'δεσε. Πόνους που τραβήξα, και για μέρες δε μπόραγα να περπατήσω. Έτσι το 'γραφε η μοίρα. Ήμωνα τότε 17 χρονών.

Όταν έγινα καλά, τους βοηθούσα στο σπίτι που φτιάχνανε βάρ-

Ο Νίκος ο Τρελλάκινας τα παλιά χρόνια στην αγορά του Περαία.

κες. Αλλά άκουσα τους μάγκες που παίζανε μπουζούκι. Γερό μπουζούκι, που δεν είχα ακούσει. Ένας μπακάλης στο Χατζηηεριάκειο, για να κάνει φίρμα, να μαζέψει κόσμο, πως τα κατάφερε και έφερε τους μάγκες ένα βράδυ: το Μπάτη, τον Ανέστο, το Μάσχο και το Σπράτο. Κι όμα τους άκουσα αυτουνούς, τρελάθηκα, έψαχνα να βρω μπουζούκι.

Τον Ζοζέφ δεν τον ήξερα τότε. Ο Ζοζέφ ήρθε μετά, ήταν προσφυγάκι. Ο Αρμένης πούλαγε τότε καλά μπουζούκια, αλλά είχανε πολλά λεφτά. Δηλαδή θα είχε τρία-τέσσερα χιλιάφρικα. Και είχαμε τότε φτώχεια και ό,τι λεφτά βγάζαμε τα τρώγαμε. Η οικογένεια ήτανε εφτά νομάτοι, δε περίσσευε τίποτα. Κι ο Αγκόπ ήτανε τότε, αλλά κι αυτός ήτανε ακριβός. Ο γέρος μου ήτανε λίγο τεμπέλης. Αν πήγαινε ν' ασπρίσει πουθενά κι έπιανε κανά μεροκάματο, ξέχναγε το σπίτι. Τα κοπάνανε, τα 'πινε κι ύστερα ερχότανε. Λοιπόν, πήρα εγώ τις ευθύ-

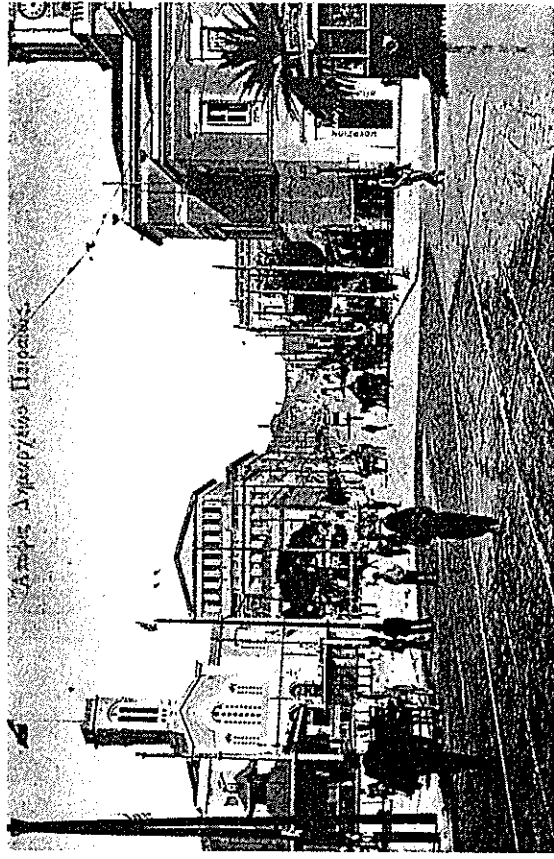
νες από δέκα χρονώ. Όποιον έβρισκα λοιπόν, ράταγα. Και μου λέει ένας μια μέρα: στον Βασιλειάδη, στη δεξαμενή κοντά, στο νταμάρι, ένας εργάτης πουλάει ένα μπουζούκι. Πάω, το βρισκω το παιδί, αλλά δεν ήξερα εγώ ότι αυτό που θα πάφω ήτανε μάπα. Εγώ το είδα, αλλά δεν ήξερα, δεν είχα πείρα του τι στί μπουζούκι. Το αγόρασα!

Το πάω σπίτι, βασανάκι μεγάλο. Σκόλαγα το βράδυ, πέντε η ώρα σκολάγαμε από τα βαπόρια όταν δουλεύαμε, κατευθείαν σπίτι... Νταλκός, νταλκός μεγάλος! Να πλυθώ, να φάω, και τι ήξερα τότε εγώ να κουρδίσω... Το τέλι το ένα και δώσ' του. Με τον καιρό έγινε δουλειά.

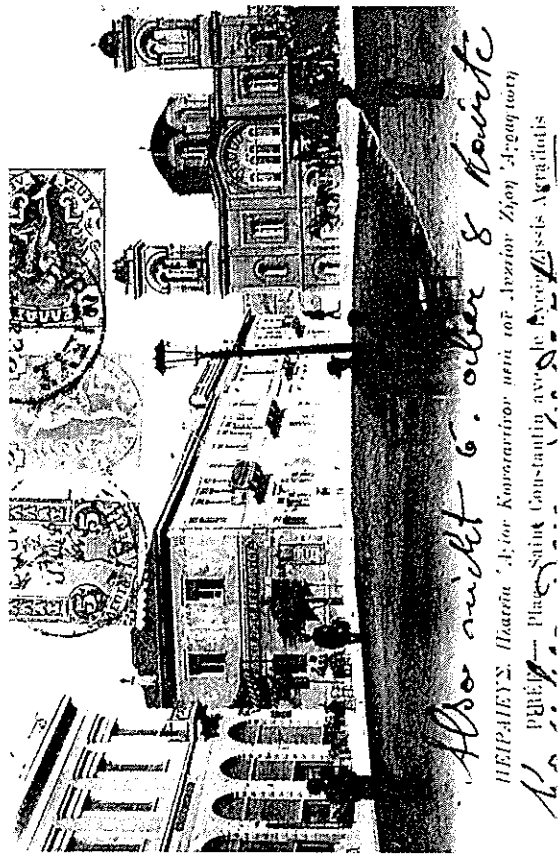
Είχα κι άλλον έναν, τον Αβραάμ, κι άλλον ένα καθαρίστα, το Γιάννη, γειτονόπουλα του Χαψήγριακειού. Συγκράζαμε στα καφενεία, ένα-δυο καφενεία, το μεγάλο του Γάσπαρη κι ένα άλλο που πήγαινα εγώ. Δεκαοκτώχρονοι και τους έπαιωνα και πηγαίναμε στην Πειραιή. Δεν είχε τότε σπίτι, τίποτα, μόνο η Παναγίτσα ήτανε. Η Παναγίτσα ήταν μια συνοικία μαντρογυρισμένη και είχε μέσα δέκα σπίτια. Ξαν τη Μο-νεμβάσια ήτανε. Εκεί καθόμασταν και παίζαμε.

Κάτω στο λιμάνι κοντά στη ξυλεία, ήτανε του Παπά τα Νερά. Ένα βαποράκι έφερνε νερό από το Πορό και οι νερούλαδες μ' ένα άλογο κι ένα βορέλι, πουλάγανε νερό στον κόσμο. Πριν από του Παπά τα Νερά ένας Μπούτος είχε φτιάξει ένα εργοστάσιο μεγάλο, λεβητοποιείο, δηλαδή γκαζατζήδες με λαμαρίνες και φωτιές. Και δουλεύαμε κι εμείς με τους μπαριμπάδες μου. Όταν άρχισα όμως τον μπουζουκάκι, αυτό το μάπα που βρήκα, πηγαί-ναμε τα βράδια με κάτι φίλους στην Πειραιή. Ήταν έρημα τότε εκεί, δεν είχε μέγαρα. Μόνο του Καλαμπάκια ήτανε και του Μπαϊκούτσα. Κάτι ταβερνάκια σα παραγκουίλες με τρία-τέσσερα βορέλια μέσα. Ύστερα βράγια και θάλασσα. Αλλά είχε μαγειεία. Η θάλασσα, η ταβερνούλα, το κρασάκι, η ειρήνη, οι άνθρωποι.... Ήτανε γλυκιά πολύ η ζωή. Όταν πήρα χαμπάρι πια από μουσική, μάζεψα λεφτά, πήγα στον Αρμένη μου 'φτιαξε ένα όργανο και τότε κατάλαβα ότι πριν δεν άκουγα τίποτα. Και άρχισα να συγκε-τρώνομαι. Μάθαμε μ' έναν άλλο καθαρίστα που είχα, καμιά ει-κοσαριά τραγουδία της εποχής. Άμα είχες εύκοι τραγουδία, ήξε-ρες τότε.

Από το σπίτι δεν μου λέγανε τίποτα, γιατί είχα καλές αφχές και δουλεύα για την οικογένεια. Αλλά δουλεύα και για μένα. Δε μπο-ρούσανε να μου πούνε γιατί το πήρες το μπουζούκι και γιατί χάνε

Πλατεία Δημαρχείου.

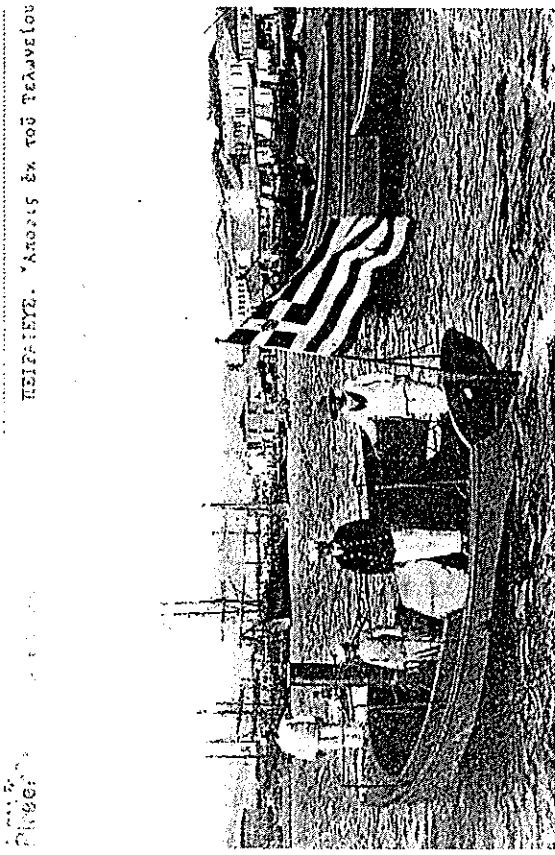

Πλατεία Αγ. Κωνσταντίνου.

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ Προύμπα

Η Τρούμπα.

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ. Άποσις έκ τού Τελωνείου

Από το Τελωνείο

σαι. Εγώ ήμουνα στη δουλειά μου. Ας το πήρα το μπουζουγκάκι, δούλευα. Τι θα 'κανα; Αφού δεν ήξερα τίποτα για να παίζω. Έπρεπε να γίνω μουσικός για να φύγω απ' τα καράβια, την παλιοδουλειά.

Και έγινα. Σε ένα χρόνο πηγαίναμε με τον κιθαρίστα και δούλευαμε στη Τρούμπα, στις ταβέρνες. Στα Ιλίσια, εκεί ήτανε το κακό συναπάντημα, που λέγμε. Αλλά εγώ το πήρα απόφραση, αφού μου άρεσε. Μάθαμε τότε και μιιά εικασαριά τραγούδια, κι άμα είχες τότε είκοσι τραγούδια, ήσουνα αρκετός. Μην πηράς τώρα που βγάλανε χιλιάδες τραγούδια και υπάρχουνε χιλιάδες μπουζούκια. Δεν υπήρχε τότε μπουζούκι στη Τρούμπα. Άλλος ένας καμπούρης ήτανε, ένας κοντός κι ερχότανε από τη Κοκκιινιά. Αλλά εκεί είχε πολλά μαγαζιά και πολύ κόσμο. Ήθελε μπουζούνια, ήθελε και 'κει, ήθελε και πάρα 'κει, να γίνεται νταραβέρι. Τη βράζιζανε με φωνογράφα, και τη μέρα μάλιστα γιριζανε μερικοί με κάτι πλάκες και μια κασούλα και παίζανε. Ήτανε μόνο αυτοί και οι λατέρνες.

Ο Μπαγιαντέρας, εκείνη την εποχή, έπαιζε μόνο σγκαζέ. Πήγανε δηλαδή μια παρέα και του έλεγε: «Ρε Μήτσο, θα πάμε στου Καλαμπάκα, σ' ένα ταβερνάκι, έρχεσαι να μας γουσταρέις;» Και πήγαινε. Τότε βολεύανε όμως καλά. Δεν είχε γράψει ακόμα τραγούδια καλά, όπως έγγραψε ορισμένα και να πέσει σε δίσκου, ήτανε η αρχή.

Άρχισα λοιπόν, και την πέρναγα φίνα εκεί στη Τρούμπα. Και τα κονομάγαμε. Τα πίνανε κιάλας, νέοι ήμισταν... Από 'κει πηγαίναμε ευχαριστημένοι στα τσαρδιά μας. Ανεξάρτητοι! Είναι η πιο καλή δουλειά να είσαι μουσικός και να είσαι ανεξάρτητος, ελεύθερος, να μη δουλεύεις σε μαγαζί, γιατί εκεί είσαι λεπτός, μουσικός, εσύ διαπάζει. Μα εμιαστε για διαταγή; Εγώ είμαι λεπτός, μουσικός, εσύ ποιος είσαι, ρε; Επειδής έχεις την ταβέρνα και λεφτά, με διατάξεις εμένα; Δε μου αρέσανε τα μαγαζιά εμένα. Έτσι το πήρα εγώ.

Πάντως ταλαιπωρήθηκα στην αρχή, ίσαμε να μπω στο θέμα, να μάθω είκοσι τραγούδια. Από 'κει και πέρα, γλίτωσα απ' όλα. Βγήκα στη πιέτσα, αφού είχα μάθει το φλόλο μου, το κιθαρίστα, τον είχα συμβουλέψει καλά... Τα καταφέρναμε! Δεν είχε κι άλλα όργανα στη πιέτσα. Στη Τρούμπα δεν είχε τότε μπουζούνια. Ο Αρτέμις είχε βγει, είχε άλλη φάβα αυτός, ο Μάρκος, κι αυτός είχε άλλη φάβα, από πάνω στον Άν-Γιώργη, στην Δραπετσώνα το πρώτο μαγαζί που φτιάχτηκε στην πιέτσα, τους είχε πάρει και παίζανε τακτικά, κάνανε πιάς δουλειές τους. Αφού κι αυτοί τρομάζανε να μονιάσουνε

οι τέσσερις τους: Μπάτης, Μάρκος, ο Στράτος, κι ο Αρτέμις. Αυτή η δουλειά ήταν το '32 με '33.

Όταν ήμουν παιδί και άρχιζα να παίζω δεν υπήρχαν πολλοί. Κάτι γέροι παίζανε για το σπιτάκι τους, για τους φίλους, πίνανε τα ποτηράκια τους. Είχε γούστο γιατί βαδίζανε φροσιολογικά. Δεν το κάνανε ούτε για τα λεφτά, ούτε για τη μόστρα. Είχαμε ένα μπακάλη εκεί το Λαμπάκη. Αυτός μάλλον, είχε πάρει μία γυναίκα απ' το ορφανοτροφείο. Πήγε στην επιτροπή του Χατζηγκυριακίου: «Έχω μπακάλη, μπορώ να ζήσω μία γυναίκα, κι έχω αποφασίσει να πάρω μία από 'δω». Και του τη δώσανε. Και γεράσανε μαζί. Όταν ήρθα το '68 από τη Νέα Υόρκη πήγα στο Χατζηγκυριακίο να δω ένα φίλο μου Έλληνα, το Μηλιανό, που τον είχα στείλει από την Νέα Υόρκη εδώ, γιατί θα ψόφανε εκεί πέρα μόνος του.

Ένα σοκάκι παρακάτω ήταν η μπακαλοταβέρνα και είδα τα γεροντάκια, και τα δύο μαζί. Σ' αυτή τη ταβέρνα πηγαίνανε οι μάγκες παλιά. Ήταν ένας που έπαιζε μπουζουκάκι, Αντρικάκι τον λέγανε, μεγάλος. Έρχινε ωραίες, αλανιάρικες πενιές, αλλά όχι πολλές. Όσο ήξερε. Εγώ έμεινα στο παρακάτω σοκάκι κι έβγαίνα συνέχεια στην γωνία και κοίταγα να δω αν ήρθαν. Ήταν άλλη ζωή. Ελεύθερη, απλή, ήρεμη.

Πήγαίνα εκεί και άκουγα. Καθόμουνα ώρες, δε μ' ένοιαζε. Όσο καθόντουσαν αυτοί, καθόμουνα κι εγώ. Πήγαίνα σε μία ζούλα και τους άκουγα. Αυτό το Αντρικάκι, ήταν πολύ αλανιάρης. Πήγαίνα στο Παλατάκι μέσα και κοιμότανε στα δεντράκια. Ήταν ερημοσπίτης. Περίεργη ήταν η ζωή τότε. Αλλά ήτανε ευχαριστημένοι. Δεν είχανε φράγκο και περνάγανε πιο καλά από κάποιον που είχε πολλά.

*Ο Μπάτης με την παρέα του.
Στο μπουζούκι ο Καρυδάκιος.*

Τη βρισκανε με το τραγούδι, το γλέντι, το μεθύσι... Καλύτερα από άλλους που σκέφτονται συνέχεια τα λεφτά.

Ύστερα βγήκανε Μάρκηδες κι όλοι αυτοί. Εγώ δεν ήθελα να βγω στην επιφάνεια, δε μου άρεσε. Βγήκα κίνα-δου φορές και δε μου άρεσε. Μ' έπαιρνε ο Μπαγιαντέρας σ' ένα μαγαζί από πάνω απ' το Βοτανικό, στου Βλάχου. Το 'χανε δύο αδέρφια, βλάχοι και νταήδες κιόλας και εκεί γινότουσαν γλέντια πολλά. Οι μανάβηδες, οι χασαπήςδες και οι ψαράδες της αγοράς πηγαίνανε με μιάστα πολλά και κάνανε το μάγκα.

Ένα βράδυ μου λέει ο Μπαγιαντέρας: «Έλα έχω μιλήσει του Βλάχου. Να δεις κι εμια σ' αρθεί...» Δεν έπρεπε να πάω. Ήμιασαν πάνω στο πάγκο εννιά μπουζούκια. Τους είχε μαζέψει όλους ο Βλάχος. Και ήταν όλοι εκεί: Μπαγιαντέρας, Μάρκος, Στεφανάκης, ο Αποστόλης ο Χατζηρηότου... πολλοί! Αυτό το βιολί ήταν πολύ επιδεικτικό! Δηλαδή, ποιός θα είναι ο καλύτερος. Αρχίζει ο πρώτος ένα ταξιμί, έμπαινε σ' ένα ζεμπέκικο και βαράγαμε όλοι το ζεμπέκικο. Όταν τελείωνε άρχιζε ο άλλος, σ' έναν άλλο τόνο ζεμπέκικο. Χωρίς να θείλει, ο καθένας σπρωχνότανε για να παίξει καλύτερα. Σα διαγωνισμός. Τα μέτρησα αμέσως όλα. Κι εγώ δεν ήξερα ακόμα τότε ταξιμίμα καλά. Μου είχανε πει: «Ο, τι ξέρεις, όσα ξέρεις, θα κάτσεις να παίξεις». Είχα ιδέα, αλλά όχι σωστά εκπαιδευμένα, γιατί εγώ τότε τραβιόμουνα με πολλές δουλειές στην αγορά, για να ζήσω την οικογένεια. Όπου έβρισκα τίμο κονόμημα χωνόμουνα κι όλο σπούδαζα στη μουσική. Η πελατεία, η γνωστή, με είδε φρεσκο έμεινα στη γωνία κι έρχεται ένας: «Ρε φιλαράκο, θα μας παίξεις ένα ταξιμίμακι;» Τον πούστη ρε, με κάρφωσε. Μια μαχαϊριά ένιωσα εδώ στην καρδιά. Αλλά καθάρισα, είπα την αλήθεια και καθάρισα. Του λέω «πατριωτάκι, δεν θα σ' ευχαριστήσω, γιατί εγώ μαθαίνω ακούμα. Μ' έφερε ο Μπαγιαντέρας στο Πανεπιστήμιο». Εγώ ήμουνα ο τελευταίος και... καλύτερα να μην ήμουνα. Δεν ξέρω οι άλλοι τί ανάγκες είχανε και πως ξηγιόντουσαν αλλά εγώ μόλις είδα αυτή τη φράβα, πήρα δρόμο και δεν ξαναγύρισα. Οι άνθρωποι δεν είναι όλοι ίδιοι. Καθένος είναι διαφορετικός. Άλλος είναι εγωιστής, άλλος μοβόρος, άλλος έτσι... τί θέλω 'γω μες το κοκορέτι; Έκαστα εκείνο το βράδυ και δεν ξαναπάτησα. Τότε ήμουνα στα είκοσι.

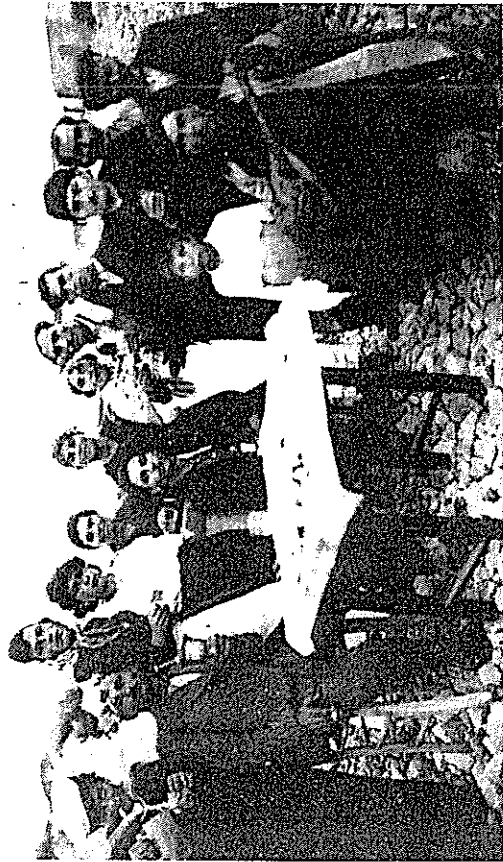
Αφού πήγα στη Τρούμπα και τα κονομάγαμε άλλαξε η ζωή μου. Φτιάξανε τα πράματα, είχανε πάθει καλύτερη βόλτα. Επάγαίνα

εκεί στη Τρούμπα, σε μια ταβέρνα και παίζαμε. Και κονομαγάγαμε, και μινς κερνάγαμε... Δε κονομαγάγαμε πολλά, πλούτη, αλλά κονομαγάγαμε. Δηλαδή εκεί που πήγαμε να δουλέψεις σε μια βαριά δουλειά, να πάρεις εκατό, τα βγαίνεις τα εκατό χωρίς να είναι βαριά η δουλειά και διασκεδάσεις.

Εκεί που την οράζαμε στη Τρούμπα, λοιπόν, είδα αυτό το ουζάδικο του Βόλβη του Σαντορινιού, και γύρω-γύρω τα ξενοδοχεία εκεί ήτανε γεμάτα... παραμύθες! Και κατεβαίνανε στου Σαντορινιού με το ψώνιο που τις ψώνιζε να πιούνε κάνα ουζάκι, να μερακλωθούνε για να γουστάρουνε. Εμείς με το φίλο μου, στο καφενείο απέναντι, καλές μέρες, όμια βλέπαμε κάνα ζευγάρι και πήγαμε στο ουζερί, παίρναμε δρόμο, πηγαίναμε, κάναμε πως φτιάχναμε τα όργανα...

—Ε, μπουζούκια δε μινς ρίχνετε καμιά πενιά;

Κι άντε λοιπόν το βιολάκι. Μαζευόντουσαν και τίποτα άλλοι που κατεβαίνανε, ακούγαμε τις πενιές... Αυτό θα κρτάγατε και μια ώρα και μισή ώρα. Δεν ήτανε για ώρες, είχανε και δουλειά οι άνθρωποι... Η καλύτερη δουλειά που έχω κάνει. Ρομαντική εργασία, ευχάριστη. Ότι κονομαγάγαμε, αφπάγαμε, και πάλι στον ήλιο εμείς, πάλι στη ξάπλα! «Φτιάξε μας δυο καφεδάκια»... Ανεξαρτησία!

Στο Παλιόκλι Απόκριες προπολεμικά όλη η οικογένεια. Εγώ στην άκρη δεξιά με το μουζούκάνκι.

Το κλοκαίφι πάλι πηγαίναμε στο Τουρκολίμλιανο τσάρκα... Ανεξάρτητοι. Ελεύθεροι! Δε μου άφρασε ποτέ να έχω αφεντικό. Δε μου άφρασε καθόλου να με διοικεί ο άλλος! Γι' αυτό και την έβρισκα όλο στο σένιο έτσι.

Να σας εξηγήσω κάτι: κείνα τα χρόνια είχε το τεχνικό μεροκάματο εκατό δραχμές και πιστέψτε με, αν είχανε μέσα στη τσέπη σου είκοσι-τριάντα δραχμές, ήσουνε μάγκας. Ξέρεις γιατί; Γιατί έτσι ήτανε ο κόσμος. Δεν φεύγαμε εύκολα οι τριάντα δραχμές, και είχανε δικαίωμα ελευθερίας. Εγώ θυμάμαι έφευγα, όμια δεν είχανε κανένα μεροκάματο και πήγαμε στην Πειραιϊκή μόνος μου. Μεγάλη η μέρα μου φαινότανε. Εκεί έβρισκα κάνα φίλο, πίνουμε τα ποτηράκια μινς, μες τη παραδείσο. Χωρίς άγχος, χωρίς τίποτα. Φτώχεια; Φτώχεια! Το ήξερες, είσαι φτωχός, πάει τελείωσε. Αλλά είχανε όλα τα άλλα δικά σου. Τώρα είσαι πιασμένος με το γάντζο, σε τραβάνε, δεν μπορείς να πας όπου θέλεις και να κάνεις ό,τι θέλεις. Σ' έχουνε τυλίξει και για να κερδίσεις λίγο χρόνο απ' τη ζωή σου βρισκεις μεγάλο πρόβλημα. Όλοι οι νέοι βάζουνε στο μυαλό τους τώρα, πώς θα μπορέσουνε να σταδιοδρομήσουνε, να βρσύνε κάποια κατεύθυνση. Μα γιατί να υπάχει αυτό; Εγώ δε βλέπω το λόγο. Η κατεύθυνση είναι μία: η φυσική, να ζήσει ο άνθρωπος. Τώρα δεν ζει πια ο άνθρωπος, ενώ τότε, ως ήτανε φτώχεια, ζούσε καλά ο άνθρωπος.

Είχε κάτι ταβερνάκια, μπακάλιηδες ήτανε, και βγάζανε το κολοκάρι απόξω δύο-τρία τραπέζια, στη λεωφόρο, ο κόσμος πέρναγε, γέλαγε, άκουγες, καμιά πενιά. Ήτανε μια ζωή παραδεισένια, φτωχιά, αλλά παραδεισένια. Είχε φιλότιμο, είχε αίσθημα, είχε το λόγο. Το να ήτανε ναι! Τώρα λες του άλλου: «Γιατί ρε με γέλασες».

— Έλα ρε, ότι λέμε θα κάνουμε;

Χάλασε η ανθρωπότητα. Έχει τραβήγμα, ψευτιά, υποκρισία. Όλα με το τάλιρο δουλεύουνε ανάποδα: οι φυλακές, τα νοσοκομεία, τα τρελοκομεία, όλα. Εδώ σε καταδικασμένους είκοσι χρόνια και με παρελθόν με ηρωίνες, με τέτοια, βγάλανε νόμο που τους δίνουνε, λεί, πέντε μέρες άδεια από τη φυλακή. Τάλαρα, τάλαρα, πέφτουνε πολλά στους δικαστές και στους δικηγόρους. Αυτή η μαφία που είναι μέσα στα ναρκωτικά. Είναι τρισεκατομμυριούχοι αυτοί. Έχουνε τα εκατομμυριάκια, τα τάλαρα. Φτάνει να τους κάνουνε ό,τι θέλουνε. Πιάνουνε έναν και του λένε: «Άκουσε να δεις, τριάντα εκατομμυριάκια θα 'χεις, αρκεί να κάνεις αυτό το νόμο. Και θα πάρεις κι άλλα δέκα μετά». Γιατί πρέπει να βγαίνουνε κι

αυτού, πώς θα γίνει; Ε, αυτή η φάβα γίνεται. Το τάλιρο πρέπει να εκλείψει απ' τη ζωή, δεν πρέπει να υπάσχει.

Γενικά, άμα δεν έχεις φράγκα σήμερα, χάθηκες. Στο καφενείο που ανατιμόναμε δέκα-δεκαπέντε παιδιά, ήμισαν αδέρφια. Κι όταν θέλαμε να κάνουμε κάτι, να πάμε στο ποδόσφαιρο ή κάπου αλλού λέγαμε: «Ποιος θα 'ρθει, θα πάμε εκεί;». Μερικοί δεν είχαν φράγκο, ξέρω γώ, αλλά ξέρανε. Γιατί λέγαμε: «Όποιος δεν έχει να 'ρθει και θα τα βρούμε». Γιατί ξέραμε ότι μπορεί να υπήρχε ένας που είχε δέκα μες τη τσέπη αλλά τα χρειαζότανε. Δε μπορούσε να πάει να τα διαθέσει. Τσοντάρανε οι άλλοι. Τώρα δεν τσοντάρανε εύκολα οι άλλοι. Δεν τα κάνουν εύκολα αυτά τα πράγματα. Τότε, το λέω ειλικρινά, ήθελα μια φορά να μπω στα Ιλίσια, σ' ένα κινηματογράφο που έπαιζε καουμπούκια. Δεν είχα λεφτά και είδα απόξω την ταινία και μου άρεσε. Λέω, «ρε γαμώτο!» Κάθομαι κάνα γνωστό: μείο, ερχότανε ο κόσμος κι έβγαζε εισιτήρια, έβλεπα κάνα γνωστό: «Ρε συ, κάνε τσόντα γιατί θέλω να μπω μέσα και δε με φτάνουνε». Σου έδινε ένα φράγκο, δύο, αμέσως. Και σε δύο νομάτους, τρεις, είχα μπει μέσα. Για άντε τώρα να το κάνεις αυτό!

Το τάλιρο είναι ο σατανάς. Ότι κακό βάλει ο νους σου, έχει την αιτία του στο τάλιρο. Η ρίζα όλων των κακών είναι τα λεφτά. Έπρεπε το παιδί να γεννιέται στη φάσμα του και να ζει μες τη φρόση. Να μάθει να μιλάει και να φέρεται, αλλά ούτε σχολεία χρειάζονται, ούτε σφραγός, ούτε τίποτα. Γεννήθηκε το παιδί, άσ' το να τραβιέται ελεύθερο. Δεν χρειάζονται καλούπια. Αυτά τα παραπανίσια τραβάνε όλα τα νέα παιδιά. Από πέντε χρονών τα στέλνουνε στο νηπιαγωγείο. Και μετά στο δημοτικό, έβλεπα εγώ κάτι παιδάκια να περνάνε με μια τσάντα πιο βαριά απ' αυτά και να την τραβάνε για να πάνε σπίτι τους. Καθόμουνα απόξω και σκεφτόμουνα: «Αυτό το παιδάκι είναι έξι χρονών και το φορτώσανε με όλο τον κόσμο τα χαφτιά μέσα στη τσάντα του! Τι πάνε να κάνουνε;» Μία είναι η απάντηση. Οι πλούσιοι, θέλουνε προβατάκια, και θέλουνε τα προβατάκια να κάνουνε ό,τι θέλουνε αυτοί. Να είναι εκπαιδευμένοι. Να δουλεύουνε κάρφα, να τους βάζουνε φόρους, και να σ' έχουνε δεμένο τώρα, να μη μπορείς χωρίς ηλεκτρικό, χωρίς τηλεόραση, χωρίς τέτοιο, χωρίς άλλο. Δε χρειάζονται αυτά. Χωρίς αυτά θα ήσανε ήσυχος ο άνθρωπος. Αν είχα εγώ δύο σφρέματα κι ο γείτονας μου αλλά δύο πιο μακριά, θα σηκωνόμουνα το πρωί και θα φώναζα

σαν τους κοκάρους. «Ε, Γιάννη» κι αυτό θα ήτανε καθαρό, χωρίς συμφέρον. «Έλα να πιούμε καφέ!» θα ξαναγύριζε η αγάπη, η ειρήνη τα πάντα. Τώρα, έχουμε πολλά κακά, τρέχει ο κόσμος, σκοτώνεται με αεροπλάνα, με τράινα. Αν έλειπε το τάλιρο θα ήταν πολύ ήσυχος ο άνθρωπος. Πολύ ήσυχος και πολύ ελεύθερος.

Θα δούλευε μία ώρα την ημέρα κι ύστερα ησυχία. Ύστερα θα είχε μικρότερα προβλήματα, σκοτούρες. Θα είχανε άλλο ρυθμό στη ζωή τους. Σκέψου να έχεις ό,τι σου χρειάζεται, χωρίς λεφτά. Για το σακατεμένο κόσμο, θα φροντίζουμε οι τριγύρω και θα τους συντηρούνε. Αλλά κι ανθρωπάνα. Όχι να σκοτώνεις τον άλλο, τον ανήμπορο για να του πάρεις ό,τι έχει και δεν έχει. Και μεταξύ κρατών γίνεται αυτό. Τώρα που τα χαλάσανε όλα στη Γιουγκοσλαβία, τώρα θα κάνουνε ειρήνη. Γιατί δεν την κάνουνε απ' την αρχή την ειρήνη με δύο λόγια, χωρίς να σκοτώσουνε τον κόσμο και χωρίς να χαλάσουνε τις πολιτείες; Αυτοί θέλανε να χαλάσουνε τα πυρρομαχικά, τους έχουνε πάρει όλο το χρυσάφι. Κι άμα είδανε ότι τα πυρρομαχικά εξαντληθήκανε: «Θα στείλουμε ειρηνευτικές δυνάμεις». Αλλά διαταγμένοι ήταν όλοι αυτοί. Είπαμε η διαταγή είναι από εκεί.

Θα υπάσχει το κακό, αλλά όχι το κακό που προέρχεται από το χρήμα. Θα είναι όλα σε πολύ μικρότερη κλίμακα. Μα δεν κοιτάς τα ζώα; Τα ζώα τι θέλουνε; Ένα φαί κι ένα νεράκι. Με τη διαφορά ότι έχει κάνει λάθος ο Μάστορας και τα 'χει κάνει να φοβούνται τον κίνδυνο, το θάνατο. Όλο στο μπάνισμα είναι. Αυτή είναι κακή πράξη που έκανε καθώς και το άλλο: τα μεν να τρώνε τα δε. Μπορούσε να τα κάνει όπως αλλιώς ήθελε. Αλλά τα έκανε έτσι. Δεν είναι σωστό, δεν είναι δίκαιο. Κατάντησε να φτιάξει ακόμια και ανθρωποφάγους. Δεν είναι λογικό. Έτσι του αρέσει του Μάστορα ο κόσμος. Να φτιάξει τη σφαιρά έτσι, να βγει το χρήμα, να δημιουργήσει μία κόλαση, για να βρει την ευτυχία μονάχα αυτός που το μαζεύει. Δεν βλέπεις που λένε τώρα: «Θα πουλήσουμε τα ναυπηγεία».

- Πόσοι οξώ;

- 3000.

Πάει αυτός ο κόσμος. Χάθηκε. Εγώ αν ήταν ο καθένας ήσυχος με τη γη του, με την κοιμπάνια του, δε θα είχανε τώρα τέτοια τραβήγματα. Αλλά τώρα, όχι μόνο πώς θα δημιουργήσεις αλλά και πώς θα ζήσεις σ' αυτό το κόσμο; Σ' αφήνουνε;

Άμα θα μπανίσεις αυτή τη στιγμή τι γίνεται γύρω στη σφαιρά, τρε-

λαίνεσαι, δεν μπορείς ν' αντέξεις αυτό που γίνεται μέσα στα πνεύματα που έφτιαξε. Δεν έφτιαξε πνεύματα καλά. Έφτιαξε διαβόλους γιατί μόνο με αυτό το τρόπο θα έκανε τη δουλειά του. Όλοι οι άνθρωποι είμαστε διαβόσωποι. Έχουμε μέσα μας τον άνθρωπο και τον διάβολο. Πρώτα χρησιμοποιούμε τον άνθρωπο κι όταν έρθει η ώρα τσαφ γινόμαστε και διάβολοι. Όλα αυτά είναι του μάστορα. Δεν είναι καμικανού αλλουνού. Εμείς παίζουμε το ρολόι μας. Αυτός κανονίζει την πορεία. Μας έχει δώσει όλα μας τα πλεονεκτήματα και τα άλλα που τα λένε μειονεκτήματα, αλλά δε τα έχει δώσει καλά. Μιλάμε για τα σοβαρά λάθη τώρα. Γιατί αν τα μετρήσεις είναι πολλά, εμείς μιλάμε για τα βαριά, τα γερά. Έχω τόσα πολλά μες το μυαλό μου που πιστέψτε με όταν κάτσω και τα σκέπτομαι όλα, στεναχωρούμαι, πικραίνομαι, I don't feel good, με ταράζει. Αν ήτανε καλό το έργο δε θα μου έκανε κι εμένα καλό; Όμως δεν είναι! Κάθομαι και σκέπτομαι πόσα δυστυχήματα έχει κάνει.

Εγώ πιστεύω πως ανώτερη δύναμη θα έπρεπε να ήτανε η Γης.

Αλλά με το να λες, τίποτα σίγουρα δε βγαίνει. Μπορεί να είσαι πλήσιόν, ανάλογα με το μέτρημα που έχεις κάνει. Αλλά κανείς δεν μπορεί να είναι ποτέ σίγουρος. Μπορεί να λες: η γης, ο Θεός, η πέτρα, το φεγάρι, κανείς δε μπορεί να πει τίποτα. Αλλά γιατί μας έδωσε τόσα άσχημα προικιά; Δηλαδή, άμα είναι η στιγμή να κάνουμε τον καλό:

- Καλός τόνε, τι κάνεις;

Η υποκρισία! Άμα είναι διαφορετικά:

- Τι λες ρε;

Εκεί έχει δώσει την αυθάδεια, την κακία. Άσχημο, άσχημο. Αυτά δεν έπρεπε να τα έχει δώσει στον άνθρωπο. Μας έχει κάνει οξύθυμους. Με μια κουβέντα μπορεί να σκοτώσει ο ένας τον άλλον. Και το πιο μεγάλο στήριγμα όλων αυτών είναι το χρήμα που το άφησε Αυτός να δημιουργηθεί και να κυκλοφορεί. Διότι αν δεν τα ήθελε αυτά Όποιος είναι θα έλεγε: «Για κάτσε. Εγώ έκανα αυτό το έργο, δεν το πάω στο γιατρό να το φτιάξω ό,τι πονάει. Αυτός αδιαφορεί, έκανε το λάθος δηλαδή κι ύστερα κάνει το κορόιδο. Δεν πρέπει να κάνει το κορόιδο, γιατί είναι πολύ δυνατός και γερός και μπορεί να τα κάνει όπως θέλει, να τα καταστρέφει, να τ' αλλάξει, όπως κάνει ηφαιστεια και χλια-δυο: θύελλες, βροχές, καταστρέφει κόσμο. Χλια ζευγάρα είχανε μπει μια φορά σ' ένα καινούργιο βατόρι τον Ττανικό. Σύμφωνα

να με τη σοφία. Αυτονού μπήκανε μέσα να κάνουνε ταξίδι του μελίτος. Και τα πήγε και τα έπνιξε όλα. Και το πλήρωμα και το βατόρι.

Και για όλα αυτά φταίει ο Δημιουργός, όπως λένε οι παπαδες. Γι' αυτό αν υπάρχει Θεός, να τον πάρει ο διάολος και να μη τον ξανακουσω. Ποιά δημιουργία είναι αυτή που με «σοφία εποίησε;» Μας έχει κάνει για να καταστρέφουμε. Είμαστε τα υποχέρια του. Καθένας που γεννιέται έχει έναν προορισμό, ένα ρόλο, και δε μπορεί να ξεφύγει απ' αυτόν... Μας διευθύνει ο Κύριος μέχρι την ώρα που θα φύγουμε και θα πάμε εκεί κάτω. Τώρα από 'κει και πέρα θα ξέρω άμα πάω εκεί και δω.

Θα ξυπνήσει ο κόσμος και θα καταλάβει το έργο τους. Κάποτε ο Στάλιν σκότωσε είκοσι εκατομμύρια κόσμο. Φασίστας! Για το χημία! Είχε παρφοιμήσει τη φτώχεια όπως οι δικοί μας: βουλευτές, δικαστές, δικηγόροι. Είναι μεγάλη φάρα αυτοί και μαςάνε το φουκαρά το λαό. Αυτοί είναι οι δρόκουλες.

Ποιανού είναι αυτά τα έργα;

Είναι του Μάστορα. Αυτός είναι, για μένα, ένας μεγάλος σινηοθέτης. Έχει βγάλει το Έργο και βγάξει κι εμάς τους ηθοποιούς. Ολοένα βγάξει καινούργιους ηθοποιούς και παίζουνε το κωλοθέατρο του. Μας έπλασε να γίνουμε βρικολακες όπως έχω γράψει σ' ένα συχάκι. Γιατί έχει χαθεί το φιλότιμο, το αίσθημα, έχουν χαθεί, τα πάντα. «Αρχίσανε οι άνθρωποι βρικολακες να γίνουν, κι ο ένας απ' τον άλλονε το αίμα του να πίνουν». Εκεί έχουμε φτάσει. Ο ένας πίνει το αίμα του άλλου με τον έναν ή τον άλλο τρόπο.

Υπάρχουν νόμοι φυσικοί. Αυτάν που έκανε το Έργο εγώ τον λέω νομοθέτη. Έβγαλε νόμους και σχέδια για να τα κάνει όλα αυτά. Η πρώτη του σκέψη, η πρώτη του φαντασία ήταν να φτιάξει τη θάλασσα, τα δέντρα, τα τέτοια όλα, κι έβγαλε και ζώα. Όλα τα άλλα ζώα εκτός από τον άνθρωπο. Τελείωσε το έργο του και του 'ρχεται καινούρια φαντασία: να φτιάξει μπόμπες, κανόνια, μέγαρα, αεροπλάνα, ταραβέρια, βενζίνες, κάρα, μηχανάκια... Είναι χλια-δυό! Αυτή η δεύτερη του φαντασία είναι το Κοκό. Αν η σφαίρα ήταν φτιαγμένη με την πρώτη φαντασία θα ήταν όλα καλά. Για να ικανοποιήσει όμως τη δεύτερη φαντασία του κοιτάει όλα τα ζώα, και με το μέτρημα που κάνει, βλέπει ότι είναι ανίκανα όλα. Τότε σκέφτηκε ότι πρέπει να φτιάξει ένα ζώο ακόμα και να του δώσει δύο πράγματα, αυτά που ήταν απαραίτητα: το πνεύμα και την ικα-

νόητα να πραγματοποιήσει τη δεύτερη φαντασία του. Κανένα άλλο ζώο δε θα μπορούσε.

Έχει κάνει σφάλμα μεγάλο ο Δημοσγόγος.

Επιτρέπεται, τώρα, να υπάρχουν τόσα εκατομμύρια έρμητη γης πάνω στη σφαιρά; Όταν λέμε έρμητη, έρμητη, Πέτρης! Στη Καλλιφόρνια μια φορά, με είχε καλέσει ένας φίλος από μια ορχήστρα σ' ένα μικρό καμαράκι που είχε μέσα στη ζούγκλα. Είχε ένα τζιπ και λέει: «Πάμε στη ζούγκλα, στο σπίτι μου». Εγώ από απορία λέω: «Θα 'ρθω». Τραβήξαμε για το ταξοδί και μόλις μπαίνομε μέσα είχε τρία-τέσσερα τουμπανα μεγάλα. Όλοι μαζί κένα τέταρτο βαράγαμε. Φεύγουνε τα θεριά, άμα ακούνε τέτοια: τίγρηδες, λιοντάφια, όλα τ' άγρια παίρνουνε δρόμο, φοβούνται. Γι αυτό στην Αφρική όλοι οι μαύροι γλεντάνε και είναι ήσυχοι ότι τα ζώα πάνε. Κι από 'κει βγάλανε κατ' ανάγκη τους χορούς τους. Γιατί κάποιος ανακαλύπτει ότι με το χτύπημα φεύγουν όλα αυτά. Πώς το ανακάλυψε; Είχε πάει κάπου, ερημιά. Καθώς πλησίαζε στο χωριό μπανίζε ένα λιοντάρι. Ήταν όμως εφοδιασμένος και με μυαλό! Το παρακολούθει κι αυτό ολοένα ζύγωνε με πονηριά. Άξαφνα ακούει κάποιον στο χωριό που κάτι βάρσαγε και το θηρίο παύνει ένα δρόμο... «Α», λέει, «έτσι είναι.» Κι από 'κει άρχισε η διοργάνωση και έκαναν και τους χορούς τους με τα τέτοια. Λοιπόν όταν πήγαμε εκεί, βάρσα για ένα τέταρτο τουμπανο. «Ε», λέει τώρα ο ιδιοκτήτης «ησυχάστε». Αυτός ήξερε πώς αν είχε εκεί κοντά άγρια σ' ένα τέταρτο θα είχαν πάει πολύ μακριά. Μετά τρομάξαμε να γυρίσομε, ήτανε μακριά... Αυτή η γης τώρα όλη είναι έρμητη, αυτή η γης είναι για τη ζωή. Δεν είναι μόνο η ζούγκλα, είναι πολλά μέρη. Το καλύτερο θα 'τανε να μπορούσε να πάει ο καθένας να διαλέξει δύο χιλιόμετρα, τρία... Απλά πράγματα: να φτιάξει την καλύβα του, τη φωλιά του, να οργανωθεί για το χειμώνα, να πάρει κανένα ρούχο, να πάρει ένα πρόβατο σιγά-σιγά, κόπες να μασάει... Να δημιουργήσει τη ζωή του. Αυτή είναι η σωστή ζωή, όχι να κάνεις το παιδί σου και να σου λένε: «φέρ' το δω, γιατί πρέπει να πολεμήσει, να σκοτωθεί». Έτσι ε; Να σκοτωθεί για σάς και τα συμπερόνά σας; Όχι. Μακάρι ν' αφήνανε τη ζωή να πάει φυσιολογικά. Να σταματήσουνε αυτό το κακό για να σωθεί η σφαιρά κι όλη η ανθρωπότητα. Και να δοθεί και κάθε άλλη ζωή που υπάρχει πάνω σ' αυτή τη σφαιρά. Έχουνε σκοτώσει του κόριου τα ζώα, τα ποτάμια δηλητηριάζομεν, τα πουλιά φοφάνε. Αισχος! Ολοένα και

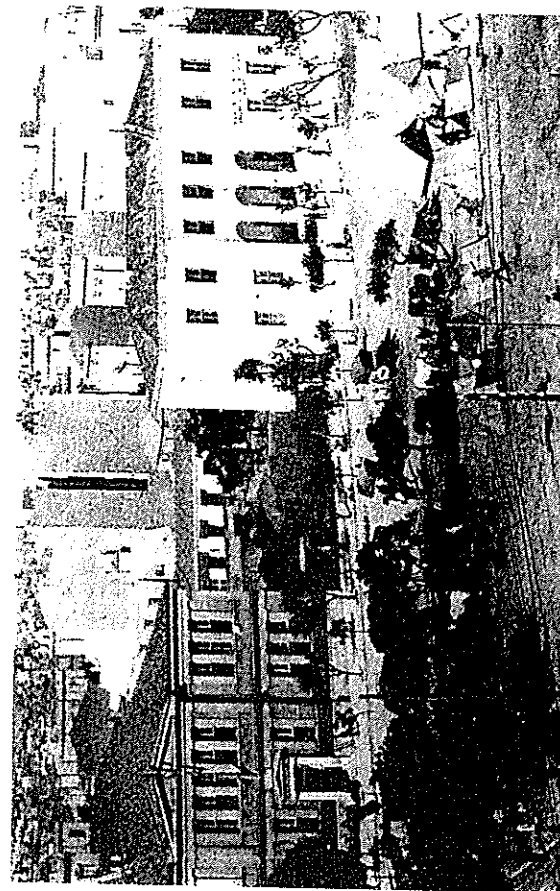
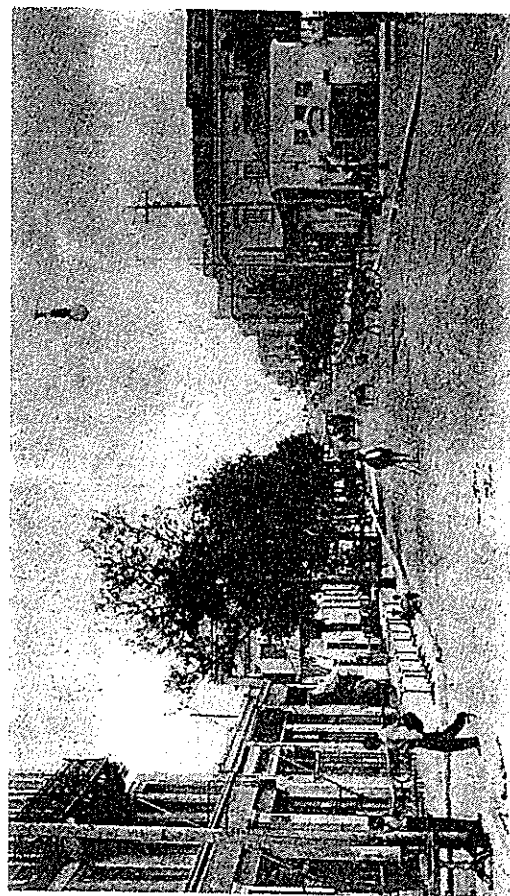
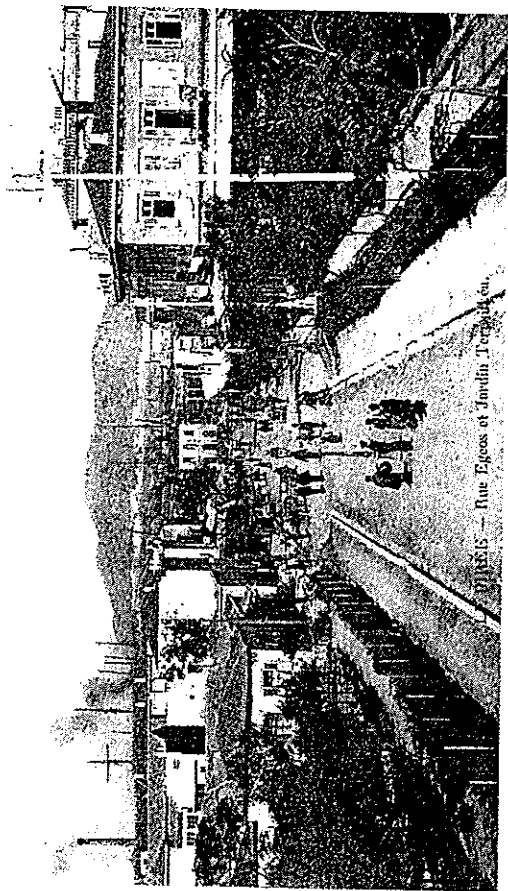
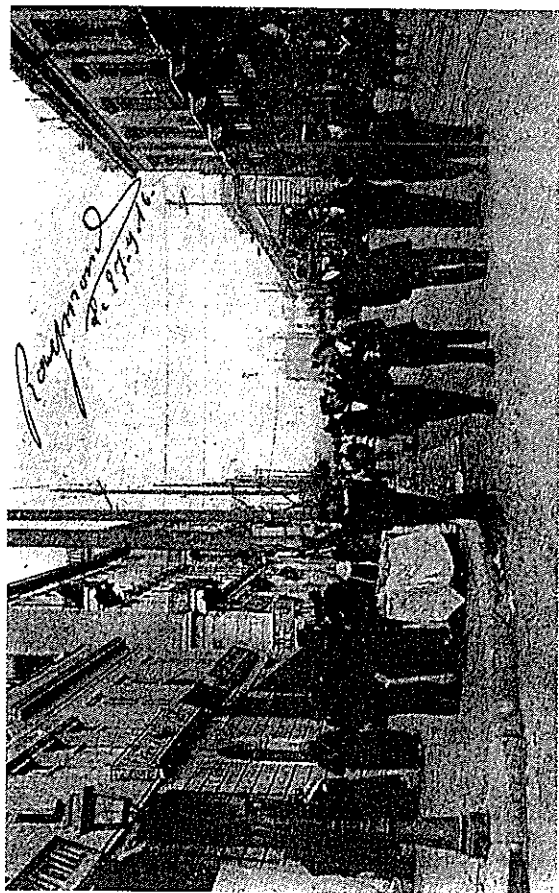
προχωράει η καταστροφή. Και θα σταματήσει μόνο όταν κοπεί το τάλιρο. Μόνο αυτή η λύση υπάρχει. Μακάρι! Μετά: «τι θέλεις; να ζήσεις; να η γης και πάγανε. Η γης στα δίνει όλα, τα έχει όλα η γης. Δε θέλεις να ζήσεις; Κάνε ότι θέλεις! Εδώ είναι ελευθερία. Αν είσαι σακατεμένος, εντάξει θα σε προστατήσομε». Οι πέντε-έξι, οι καλοί θα βοηθάνε ένα σακατή. Εδώ τώρα και βοηθάνε χιλιάδες, δε θα βοηθάνε τότε που θα είναι πιο λίγοι σε κάθε φάρμα;

Αυτό το τάλιρο το βγάλανε στις αρχές για να 'ρχονται βόλια εκατό άνωθωπο. Θέλανε να κάνουνε ανταλλαγή σε πράγματα και γνώσανε ιστορία μεγάλη. Έτσι οι πονηροί βγάλανε το ταλαφάνι. Ό,τι ήταν, να τζιφάρομε όλοι μας. Αλλά άμα πέρναγε από τους πονηρούς βάζανε και στη ζούλα. Μέχρι που πήρανε τόσα πολλά που φτιάξανε φτώχεια, φτιάξανε σκλάβους, να τους διατάζουνε τώρα που έχουνε πολλά. Να έτσι πάει από τότε με το χρήμα. Και δε το παρατάνε γιατί τους έχει γλυκάνει. Και «τι δουλειά κάνεις;».

- Λόγια πουλάω!

Η ζωή έχει δύο όψεις. Στη μια είναι αφεντικό το τάλιρο κι αυτή είναι άσκημη. Άμα κοπεί όμως το τάλιρο και γυρίσει η άλλη όψη, θα έρθει η ορθότητα. Θα ζει ο κόσμος ευχάριστα, δε θα υπάρχουνε συμπερόνα γιατί θα ξέρει ο κόσμος τι συνέβηκε τον καιρό του τάλιρου. Αυτή η όψη θα έχει ένα περιθώριο πολύ μεγάλο να μειίνει, άμα γυρίσει. Γιατί θα δούμε ότι αυτή είναι η πραγματικότητα. Τότε θα καταλαβαίνανε σωστά τα χρόνια που αφαιρέσανε από την ανθρωπότητα, τα παιδιά που σκοτώσανε και όλα τα άσχημα, τους πόνοους. Και θα 'ρθει η αγάπη κι ο σεβασμός στον άνθρωπο. Μόνο άμα θέλει ο Μάστορας θα γίνει αυτό. Αυτός φέρνει κάθε μέρα καινούργιο πρόγραμμα μέσα στη σφαιρά. Έχει τη φάβα του αυτός, πράγματα που δεν τα ξέρουμε εμείς. Ό,τι βλέπεις κάθε μέρα κι έρχεται το έχει προγραμματίσει. Αυτός.

Μια φορά θυμάμαι, στο Φάληρο, από το Ειρήνης μέχρι εκεί που έχουνε τα άλογα, η θάλασσα ήτανε όλο άμιμο και στα στήκα όλη αυτή η έκταση ήτανε γεμάτη αχιβάδες. Άμα έκανες έτσι τα χέρια σου, γεμίζανε αχιβάδες. Δεν είχε τίποτ' άλλο εκτός από αχιβάδες! Τα πρώινά, επαίωναμε λοιπόν με το Μιχάλη, Κρασός το παρατσούκλι του, που μέναμε κοντά στο σοκάκι του, μια κάσα ψαράδικια τη μπαλάντζα, ένα ψωμί και πέντ' -έξι λεμόνια. Πηγαίναμε ποδοσφαιρόδρομο απ' το Χατζηγραφιάκειο ως εκεί, μπαίναμε μέσα, βρίσκαμε τη

Στους δρόμους του Περίσσια.

δροσιά μας, καθόμαστε, καλοκαίρι... Δε πιάνουμε ομέσως αχιβάδες γιατί για να γεμίσεις τη κάσα ήθελες δέκα λεπτά. Αφού έτσι έκανες κι έβγαζες είκοσι... Βγάξαμε καμπόσες, τρώγαμε με ψωμί, παίρναμε τον ύπνο μας και πριν σκοτεινιάσει ρίχναμε τις χούφτες και γεμίζαμε τις κάσες. Η φασαρία μας ήταν μέχρι να βρούμε στη Τζαβέλας, γιατί ξέραμε τα μπακάκια που είχανε καρέκλες απόξω και πήγαινε ο κόσμος κι έπινε το κρασάκι του, και τις πουλάγαμε εκεί. Αυτή η δουλειά γινότανε καλοκαίρια ολοκληρωτά, οπότε τη βρισκαμε και δεν είχαμε τίποτ' άλλο να κάνουμε. Και κοινομάγαμε το μερόκαμα και καλό μερόκαμα. Και τρώγαμε καλά και μας κερνάγανε στις ταβέρνες και μεθάγαμε... και κοινομάγαμε, που πουλάγαμε τις αχιβάδες. Δεκαπέντε κλά, θυμάμαι, χώρσαγε η κάσα κι ήτανε ωραίες αχιβάδες άστρες με καφέ νερά. Ήταν τότε καθαρή η θάλασσα, τώρα τα χαλάσανε.

Και τι δεν έχω κάνει, ρε μάγκες!

Αλλά έχουμε και τη μουσική. Αυτό είναι μέσα στη καρδιά, στο σώμα του ανθρώπου. Πριν ζυγώσει το σαράντα, πάλι με είχαν φωνάξει οι μπαρμπάδες μου, που είχαν ανάγκη στα φορητά απάνω, να πάω να δουλέψω μαζί τους. Τους λέω εγώ: «Είναι δύσκολο για μένα, εγώ έχω και τη μουσική».

Τον καιρό που δούλευα στα βατόρια με τους μπαρμπάδες μου, έβλεπα μέσα ξύλα μεγάλα. Τα χρειάζοντουσαν αυτοί. Μια φορά είχε έρθει ένα από την Αιθιοπία, κι είχανε φέρει τανγκς και τέτοια, και τα 'χανε βάλει μπουντέλια, σπηρίγματα, μέσα στ' αμπάρια. Πήγα στο καπετάνιο και του 'πα:

– Να ζητήσω μια χάρη κι άμα θέλεις κόν' τη μου.

Με έβλεπε που δούλευα, έστριβα τα φτυλικά τότε, δούλευα στη μαρτσόλα.

– Τι θέλεις;

– Μεσ τα υπόγεια ζούμε, μια πολυμελής οικογένεια είμαστε κι είμαι ο πρώτος. Είμαι υπεύθυνος κι ο γέρος δεν είναι εντάξει, και μας πηγαίνει όλο στα υπόγεια και ζούμε. Και θέλω να μαζέψω ξύλα να κάνω μια παράγκα να πα να τη πετάξω σε κάνα νταμάρι, να κάτσουμε να δούμε τον ήλιο.

– Και δεν παίρνεις; Πάρε!

Μου δίνανε!

Εκεί που μέναμε στ' ένα υπόγειο στου Κρεβατά, ήτανε ένας μπα-

κλής, τον λέγανε Καρυστινό. Δίπλα από το μπακάκιλο είχε μια μεγάλη μάντρα δική του και στο βάθος είχε ένανε που πουλάγε κάρβουνα. Ο γέρος μου πήγαινε στ' αυτόν και τα 'πινε. Του άρεσε το ποτηράκι. Είχε γίνει μόδα τότε. Τα Καρβουνιάρικα πουλάγανε και κρασί, καλή ώρα, μια φορά πιο μικρός ήμουνα δώδεκα-δεκατριώ, κάποιος Σημακός είχε νοικιάσει στην Αθήνα απάνω ένα κουτούκι με μικρή αυλή και πουλάγε μέσα κάρβουνα και κρασί. Μάλιστα ήτανε δυο αδελφια. Και λέει του γέρου μου: «Δεν έρχεται ο μικρός να κουβαλήσει εκεί κοντά τίποτα πέντε κλά;», οκάδες ήτανε τότε. Άμα ήτανε πολλά τα πηγαίναμε με άλλο τρόπο. Μου άρεσε να πηγαίνο, να μαθαίνο. Και θυμάμαι το μόνο που μου 'μεινε απ' αυτούς τους ανθρώπους, επειδή ήτανε με τα κάρβουνα και πιάνανε τα πνευμόνια τους καρβουνίλα, όταν βγάζανε κάνα φλέμμα ήτανε μαύρο. Στ' ένα δωμάτιο κοιμόντουσαν οι δυο αυτοί σε ένα κρεβάτι μεγάλο, κι εγώ σε μια μεριά μ' είχανε βάλει και θυμάμαι κοίταγα το ντουβάρει στο ύψος του κρεβατιού όποιος ήθελε να φτύσει τη νύχτα το έριχνε στο ντουβάρει. Είχε γίνει σοβάτισμα από ροχάλες. Αδεράφκι αυτό δεν θα το ξεχάσω. Δεν έκατσα πολύ, έφραγα. Λέω του Καρυστινού: «Θα μ' αφήσεις να βιάζω τα ξύλα και σιγά-σιγά να κάνω τα φύλλα μιας παράγκας, να τα πάω μετά όπου με φτιάσει ο θεός, να γλιτώσουμε απ' τα υπόγεια;»

– Ναι μου λέει.

Έπαιρνα τα ξύλα, έτσι όπως τα κονόμαγα μονοκόμματα και τα στοίβαζα εκεί. Κι όταν δεν είχα δουλειά, πήγαινα παρακάτω από 'κει που έμενα σε μια κορδέλα, τον «Κορπερό». Έπαιρνα ένα ξύλο στη πλάτη, τ' άντεχα, κάτι ξυλάρες, το πήγαινα εκεί και το έκανα φτέες.

Πήρε καιρός για να να κάνω τη παράγκα. Είχα κάνει και τα σχέδια: τούτη η πάντα ένα παράθυρο και μια πόρτα, εκείνη ένα παραθυράκι, η άλλη τίποτα. Όλα τα είχα κανονίσει έτοιμα με βίδες, να πάρει εκεί γρήγορα γιατί απαγορευότανε. Να τη στήσουμε, να τη βιδώσουμε, να βάλουμε μέσα ένα κρεβάτι, κάτι, για να μη μπορούν ύστερα να μας βγάλουνε.

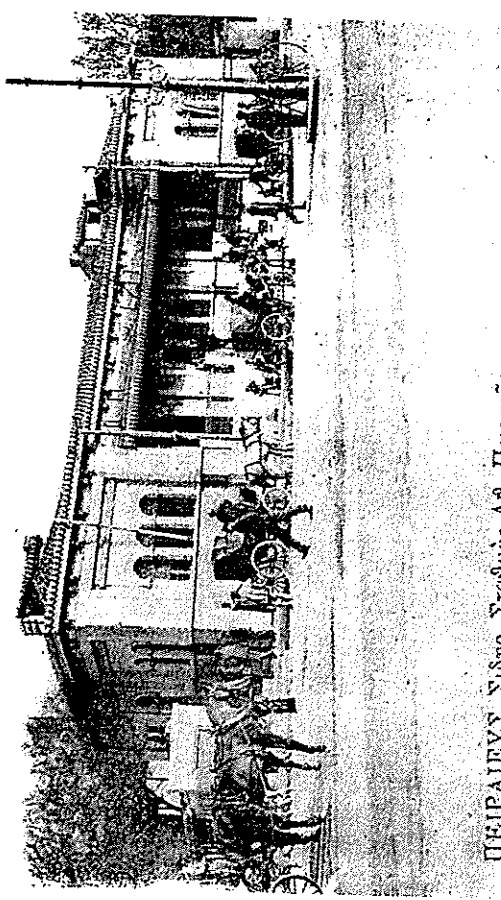
Αφού την έφτιαξα και ήταν έτοιμη, θέλαμε να πάρμε να την τοποθετήσουμε. Από τους φίλους που είχα ο πατέρας του ενός είχε κάρο. Τα παλιά κάρα ήτανε μακρουλά και με δύο παραπέτα. Έτσι ψήνω το φλο μου... Τότε οι φίλοι ήτανε φίλοι, όχι όπως τώρα, σκυλοί. Συμπόναγε ο ένας τον άλλον, βοηθάγε ο ένας τον άλλον. Λέω

έτσι κι έτσι και μαζεύτηκαν όλοι. Τους πήγα στην τοποθεσία που είχα στρώσει, στη Σχολή Δοκίμων σ' ένα νταμιόφι. Έρχεται ο φίλος, βάζουμε στου Καρυστινού όλα τα φύλλα και τα παραμύθια. Πήραμε δρόμο, την πήγαμε και τη βιδώναμε... Πάνω που έχω ανέβει στη σκάλα, ακούω: «Πολιτισμάνος ρε». Και πέρφτει ένα ξύλο, ο καρβαλάρης, τον είχα βάλει από τη μια μεριά και πολέμαγα να τον φέρω ισορροπία και μολύς ακούω πολιτισμάνος μου φεγγέλι... και νταν στο κεφάλι. Και μου σκάει μιά! Λιγοθύμησα. Ήρθε ο μπαπάσος και λέει: «Τι κάνετε εδώ;» Αυτοί είναι οι κυρίαρχοι του Θεού. Τα καθάρματα που λέμε... Εντάξει, τη χαλάσαμε. Την άφησα δύο ή τρία βράδια, να ξεχαστεί λίγο. Έχω ψήσει τους μαργες μετά, στα σκοτεινά, πήγαμε, πήνε στήσαμε, βάλουμε και το κρεβατάκι μέσα, πέρασε κι αυτή η μπόρα. Κι έβγαλα τη γριά απ' το υπόγειο που ήτανε χρόνια και δεν έβλεπε ήλιο η φουκαριάρα. Αγνή γυναίκα ήτανε, να πεις ότι ήτανε ένοχος σε τίποτα. Ένα αθώο πλάσιμα ήτανε κι έτυχε μες τη ζωή να παντρευτεί να κάνει παιδιά... Η μοίρα δεν την είχε όπως άλλες. Μέχρι που φτάνει να γεννηθεί κάποιος μέσα σε βασιλεια κι άλλος να γεννηθεί να μην έχει γάλα να πιει. Αίλογος!

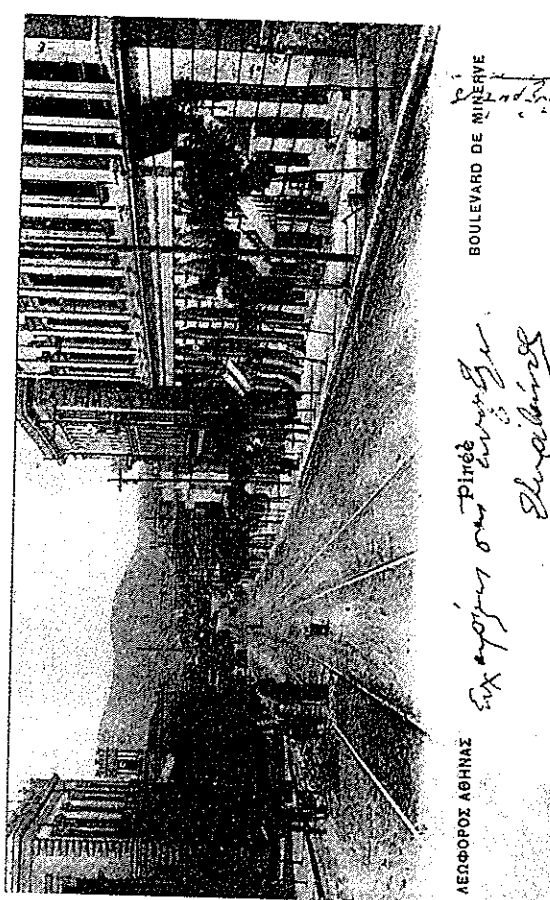
Η γριά, άμα κουβάλησα με το κάρο τα πράματα και τα ρέστα, ύστερα έβλεπε η φουκαριάρα τον ήλιο και απολάμβανε τη φύση που την είχε χάσει. Είναι άτιμο πράμα να μην έχεις την φύση. Όλο μες τα υπόγεια, να πλένει στη σκάφη τα ρούχα των παιδιών, να μην έχει λεφτά, (τεμπέλης ο γέρος), ήτανε μια ιστορία... Δεν ξέρω, είναι του αφεντικού τα έργα αυτά. Δε με νοιάζει. Αλλά με νοιάζει πάλι, γιατί δε περάσαμε καλά. Γιατί υπάρχει τυραγνία χωρίς να υπάρχει αμοιβή. Αυτό είναι το σπουδαίο.

Από τη χρειά της η γριά, έπιασε με το καιρό πέτρες από το νταμιόφι κι έκανε ολόκληρο ντουβαράκι γύρω-γύρω από τη παράγκα και άφησε μια πόρτα. Μόνη της. Δεν ήθελε κανέναν να το πειράξει για να κάνει εκένθη το έργο. Το είχε σχεδιάσει και της άρεσε! Θέλω να σου πω τι είναι η ζωή. Αδικία βασιλεύει παντού.

Το '32 είχα κλείσει τα είκοσι χρόνια και τότε πηγαίναμε στρατιώτες είκοσι χρόνων. Με παίρνουνε στην κληρουχία μου και με στέλνουνε ναύτη, επειδή γεννήθηκα στο νησί. Υπάρει 11 ή 12 μήνες γιατί ήμουνα πρώτο παιδί από πέντε και βγήκα προστάτης. Πήγα στον Πόρο, έκανα σαράντα μέρες γυμνάσια με φέρανε στο Ναύσταθμο, με κανονίσανε και με στείλανε στο αντιπροπάλαικό Ύδρα,

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ, Σιδηρ. Σταθμός Αθ. Πειραιώς.
PIREES, Gare du Chemin de fer Pirée-Athènes.
Ο Σιδηροδρομικός σταθμός.

ΛΕΟΦΟΡΟΣ ΑΘΗΝΑΣ
Εξ αρχής ου Πιπέσ Ανιστάσεως
Ουκείνας
Λεωφόρος Αθηνάς (Εθνικής Ανστατάσεως).

από 'κει πήρα απολυτήριο. Μετά το '36 κάνουνε κάποιο κίνημα οι μεγάλοι, αυτοί οι κύριοι, και βορέσανε τη σειρήνα και μας μαζέψανε και με ντύσανε φαντάρο. Πέρασε ένα μικρό διάστημα, έληξε η φασαφιά, μας απολύσανε. Πριν έρθει το '40, το ξέρανε τούτοι εδώ ότι θα γίνει με τους Ιταλούς και Γερμανούς μανούρα και μας είχανε μαζέψει πάλι με τη σειρήνα, ένα τρέμνο πριν να έρθει ο Οκτώβριος , να μας πάρουνε για έξω, και μας κάνανε γυμνάσια στο Γουδί. Και με ντύνουνε τσολιά με χακί ρούχα. Χακί, όχι κόκκινα και άσπρα και φέσια με φούντες και τέτοια. Ένα φρεσάκι σκέτο, φουσανέλλα χακί και τσαφούχια χωρίς φούντα. Έλεγα από μέσα μου, ναύτης, φαντάρος, τσολιάς τί θα γίνει; Μας σταματάνε και μας απολάνε, το θυμάμαι, για οκτώ μέρες. Σε οκτώ μέρες έσκασε ο πόλεμος. Τα ξέρανε αυτοί. Μας γυμνάσανε να είμαστε έτοιμοι, μια βδομάδα άδεια τα πρόβατα, και στις οκτώ μέρες, ξαναβγαίνει η σειρήνα, σου λένε και που θα πας να ντυθείς, φαντάρος πάλι, άντε τώρα...

Όταν βόρεσε ο ιταλικός πόλεμος, είχανε βάλει ένα βαπορί, όπως μπάνιου με στο λιμάνι, αριστερά, εκεί πρώτα βγάζανε κάρβουνα τα βαπορία στο μώλο, στα λιπάσματα και πάρα πέρα ένα νταμάρι που δουλεύανε παλιά, που είχε πάρει και το μπουζουκάκι το πρώτο και εκεί λουπάν είχανε βάλει ένα ποστάλι και μας πήρανε και μας πήγαμε νύχτα, μας στείλανε στο Βόλο κι από 'κει κι ύστερα πορεία, 97 μερόνυχτα πορεία, απ' το Βόλο μέχρι ένα μέρος που το λέγανε Χυλότα. Πιρράσαμε τις γραιμίες του τράνου που πηγαίανε Σαλονίκη και φτάσαμε κοντά στο μέτωπο. Τί έγινε όμως; Επειδή είχανε βάλει πολλούς ναύτες φανταφία και δεν ξέρανε αυτοί γυμνάσια της στεριάς, σκοτωνόντουσαν εύκολα. Και βγαίνει μια διαταγή, στη Χυλότα ήτανε, και λέει: «όσοι υπηρετήσανε στο ναυτικό να βγούνε στη μπάντα, θα πάνε στη Θεσσαλονίκη να κάνουνε λίγα γυμνάσια». Βγήκαμε όξω, ήτανε ο σταθμός παρακάτω, στα τράινα και για Θεσσαλονίκη. Εκεί πήγαμε κι αρχίσανε τα βιολιά, τα έμπεδα, που θα πας ν' αρχίσεις, φαντάρος είσαι, όλο διαταγή, τίποτε δεν είσαι, ένα σκουπίδι, σε κάνουνε όπως θέλουνε αυτοί, δεν υπάρχει ουσότητα σ' αυτό το πράγμα, είναι καταραμένοι αυτοί που τα δημιουργούν αυτά, κι αυτοί και ο Μάστορας ο μεγάλος που τα βλέπει και δεν κάνει τίποτα.

Στη Θεσσαλονίκη πέρανε ο καιρός, γυμνάσια, σε στέλνανε και σε καμά δουλειά, εμένα με στείλανε σκοπό στην Αλλατινή. Αλλατινή ήταν ένα φούρνος, που έβγαζε ψωμά πολλά για όλους, στρατιώ-

τες και τέτοια. Από 'κει μαθαίνουμε ότι κατεβαίνουν οι Γερμανοί. Ένα πρωί λουπόν, είχανε φύγει στη ζούλα όλοι οι αξιωματικοί, δεν είδαμε κανένανε, κι αφήσανε όλα τα πρόβατα ανεידωποίητα, κι όποιος μπόραγε με κένα τράινο που ερχότανε, άλλος αλλιώς, μα ήτανε πολλοί, η Θεσσαλονίκη ήτανε γεμάτη φανταφία, οι Γερμανοί ερχόντουσαν από πάνω, εμείς είχαμε καιρό να στρίψουμε, άκουσα ένας έκανε με τα πόδια ένα μήνα νάρθει στον Περαία. Ποιάς ξέρει τι θα τρέβηξε ο άνθρωπος αυτός! Και δεν είναι μόνο αυτό. Ύστερα από τόση ταλαιπωρία, τα ρούχα από τα χρόνια που είχανε γίνει μαντάνα έπρεπε να τα παραδώσουμε να τα εμπορευτούνε να πάρουνε λεφτά, τα πουλήσανε με το κιλό, επειδή ήτανε μαλλί, η φανέλλα του στρατιώτη. Και μας μαζεύανε στο Περαία σ' ένα μέρος όσοι ήτανε Πειραιώτες, να στείλουμε στο σπίτι μας να μας φέρουνε τα ρούχα να τα πάρουνε πίσω. Μα τι πράγματα, άσχος ήτανε.

Προπολεμικά την πέρασα ωραία στον Πειραιά με τη μουσική. Και λεφτά κάναμε και γλεντάγαμε. Ευχάριστη ήτανε η ζωή. Αλλά γυρίζει η σφαιρά και θα ξανάρθουνε εκείνες οι εποχές, θα ξαναβγούνε οι φιλότιμοι άνθρωποι, οι λαϊκοί, οι μάγκες.

Μια βραδιά, είμα στην Πειραιά, με καλή παρέιτσα και γλεντάμε στον Καλαμπάκα, σε μία ωραία ταβερνούλα με τέσσερα βαρέλια, από πάνω απ' τη θάλασσα. Ουρανό, βράχι και θάλασσα, γύρω σου. Έγινε φέσι το βράδυ και τότε δεν είχε φώτα, έπρεπε να μπανίζεις καλά για να περπατήσεις. Και φεύγω και πάω στη Φλέσσα. Εκεί ήτανε μια πιτσιφίκα, Νικολέτα τη λέγανε. Όμορφη ήτανε. Αφού είναι φυσιολογικό, τιμηθήκα εγώ, τιμηθήκα αυτή, πέραγα με μία φιλενάδα της... Τα βιολιά της ζωής. Κείνο το βράδυ μου κατέβηκε να πάω στο σοκάκι, έκατσα χάρμω στη μέση του δρόμου και θυμάμαι που έπαιξα την «Αρχόντισσα». Δεν άκουσα τσιμουδιά, όσο έπαιξα. Έλεγα ότι θα βγαίανε κανέναν να μου βάλει χέρι, τέτοια ώρα. Αφού το 'παίξα κι έφηνε προς τα πάνω στη γωνία στη Χατζηκυριακού, να ένας μπάτσος. Τότε τηράω.....

«Άντε τώρα να πας σπίτι σου...», μου λέει. Καθότανε και άκου-νύχτα». Φέσι!

Είχε έρωτα η δουλειά μέσα, αλλά είχε και πιάμα πολύ, ζαλάδα. Αυτή η κοπελίτσα είχε ξαναπαντρευτεί μικρή και είχε χωρίσει. Μετά, εγώ δεν ήμουνα και τόσο επιθετικός και τ' άφησα το θέμα. Αλλά

ήτανε καλή κοπελίτσα, ορφανή και δούλευε η φουκαριάρα, Σαντορινιά ήτανε, πατριώτισσα. Το Ξερα γιατί μια φορά με πήρε μικρό η γιαγιά μου και με πήγε στο σπίτι της επειδή ήταν πατριώτες μας. Τότε ήτανε μια γριά κι ένας γέρος, οι παππούδες. Ο παππούς μάλιστα ήτανε γραφιάς παλιά και του 'χε μείνει κι έγγραφε όλη μέρα. Πήγαινε το χέρι του βολίδα. Κι είχε δίπλα του τσιγάρα και τα 'χε κόψει σε τρία τέσσερα κομματάκια με το ξουραφάκι. Είχε και μια πιंपα. Έγγραφε λοιπόν λίγο, έπαινε την πίπα, έβριζε ένα κοιματάκι, ρούφαγε, μία, ε, δε κράταγε και πολύ... Μετά άντε πάλι. Αυτό το βιολί γινότανε συνέχεια. Μία ώρα που κάπσαμε εκεί όλο ταγαράκια και φουμάριζε κι έγγραφε ο κύριος. Στο τέλος της ζωής ο άνθρωπος παιδεύεται μ' αυτά που έχει συνηθίσει. Κι επειδή δε μπόραγε να φουμάριζε πολύ, έκοβε τα τσιγάρα σε κοιματάκια.

Είχα σμίξει, σα νέος που ήμουνα, μια Κορηκιά, θα ήμουνα τότε εικοσιπέντε χρονώ. Αυτή δούλευε σ' ένα εργοστάσιο με σταφίδες και είχε μαζέψει κανένα φράγκο φαίνεται κι είχε αγοράσει μια μικρή παραγκούλα, σα μπαμπιλό. Είχε και στο κρεβάτι από πάνω ένα καντήλι κρεμαστό. Παίρνει ένα βράδυ μια θύελλα, πουνέντης, και θα ήτανε τέσσερις η ώρα το πρωί. Άρχισε να φεύγει η σκεπή. Αεροπλάνο έγινε. Μείναμε με τ' αστέρια! Άντε τώρα να πας έξω να τη φέρεις. Που να πας! Δε μπορούσες να ξεμυτίσεις. Και γινότανε μες το σπίτι από τον αέρα της τρελής. Άρησα, ξημέρωσε και πήγα και τη μάζεψα. Περιπέτεια κι αυτή!

Καλά ήτανε τότε στο Περαία αλλά μεσολάβησε ο πόλεμος. Τότε άρχισε μια πολλή ζόρικια ιστορία. Οι Γερμανοί στοχεύανε στη Σχολή Δοκίμων και η παράγκα που είχα κάνει εγώ ήταν εκεί κοντά. Να πέφτει η φτώχεια και η πείνα μέσα σε λίγους μήνες. Και άσχημη φτώχεια και πείνα. Να βλέπεις τα παιδιά να γίνονται ένα κόκκαλο και να βγάζουνε τριγές. Γιατί άμα δε τρώει το παιδί βγάζει τριγές, γίνεται μαλλιαρό και άσχημο! Και ποιά να πρωτοβοηθήσεις, που ήτανε πολλά; Ήταν όλα τα παιδιάκια, όλα! Όλα πεθάνανε στη ψάθα. Διότι δεν μπόραγε κανείς να τα συντηρήσει κάθε μέρα, πολύ δύσκολο. Εδώ δεν εμποραγες να συντηρηθείς ο ίδιος.

Είχα ανοίξει εκείνη την εποχή ένα τσαρδάκι. Έφτιαξα ένα πάγκο, έβαλα δυο νταμπζάνες κι αγόραζα κρασί, κονιάκ, σίζο... Είχα και το μπουζουκιάκι μέσα κι όλα τα κλεφτάκια κάθε βράδυ, γλέντι! Όλο το βράδυ εμένα μου τ' αφήνανε τα λεφτά. Εμάζεψα αρκετά

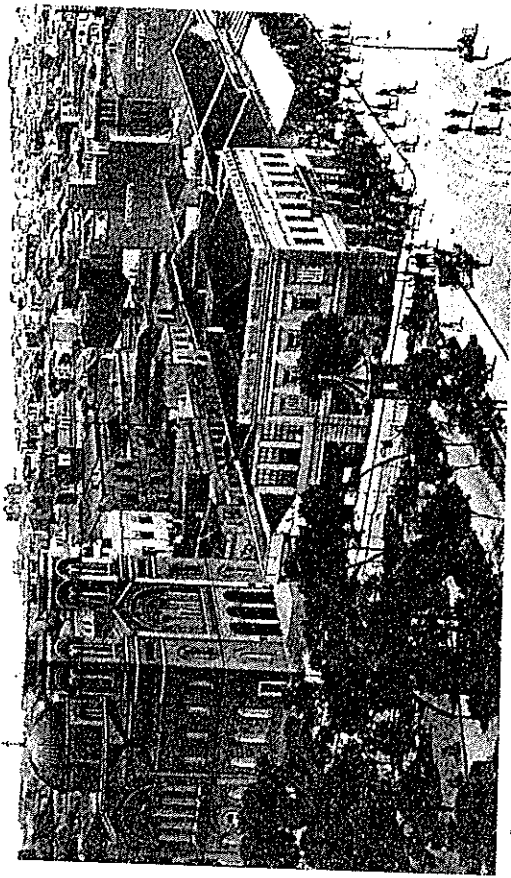
λεφτά. Τι να τα 'κανες; Μαρουλόφλυδα τα λέγαμε. Ήταν άχρηστα, πού να τα μετρήσεις, δεν αξίζει ο κόπος. Ήθελες μια τσάντα για να πάρεις μια οκά λάδι.

Μια μέρα είχα βγάλει το μαγκάλι μου απόξω και το τσουκάλι κι ένας αρπαγεάς μου είχε φέρει καλαμποκάλευρο. Έβαλα να μαγειρεύσω, να μασήσουμε, να δώσουμε και κανενός πιτσιρίκου εκεί στο τριγύρω... Είχα μπει μια στιγμή μέσα και μόλις βγαίνω τι να δω: είχε φύγει το καλαμποκάλευρο μαζί με το μαγκάλι, ούτε τσουκάλι, ούτε τίποτα. Πείνα ο κόσμος! Θα σε ρώταγε;

Είχα ένα καλό φίλο. Έρχεται και μου λέει μια μέρα: «Αμιάν Θανάση, δώσε μου τη μπαλάτζα σου να ζυγιάσω εδώ στη γωνία κάτω πράματα που θέλω». Του την έδωκα, πάει η παλάτζα. Θέλω να σου πω πού φτάνει ο κόσμος με τη φτώχεια και τη πείνα...

Μες το λιμάνι είχε γίνει τότε μια έκρηξη κι είχε βυθιστεί ένα μεγάλο φορηγό εγγλέζικο. Μια μπίγα του φορηγού πετάχτηκε από το τελωνείο στο γολό, στα κερσάμια του Άι-Σπυριδώνα. Και μια μπίντα έφτασε στο Τζάνειο νοσοκομείο και έκατσε πάνω στο μπαλκόνι. Για σκέψου από 'κει κάτω να πεταχτεί ένα τέτοιο πράμα! Αυ-

Αγορής Μεγαλός.
Une des Pirés.

Ο Άι-Σπυριδώνας.

τό το φορητό είχε τότε υλικά για τους φαντάρους του και πυρομαχικά. Από ξυραφάκια μέχρι σόλες παπουτσιών καρφωμένες δυο-δυο, ποτάσες, ό,τι βάλει ο νους σου. Τα βγάζανε και κάνανε εκατομμύρια οι βουτηχτάδες, κάτι πονηροί. Ήτανε ένας Συμακός, τον πούστη, πόση ώρα βάσταγε την αναπνοή του! Πήγαινε, έδενε ένα-δυο βαρέλια κι απάνω. Τα τρέβαγαν οι άλλοι. Νύχτα γινότουσαν απτές οι δουλειές, στα πονηρά. Αλλά τρώγανε κι οι ρέστοι: το τελωνείο, ο Γερμανός... Αυτοί που έπρεπε να σ' αρπάζουνε, τρώγανε.

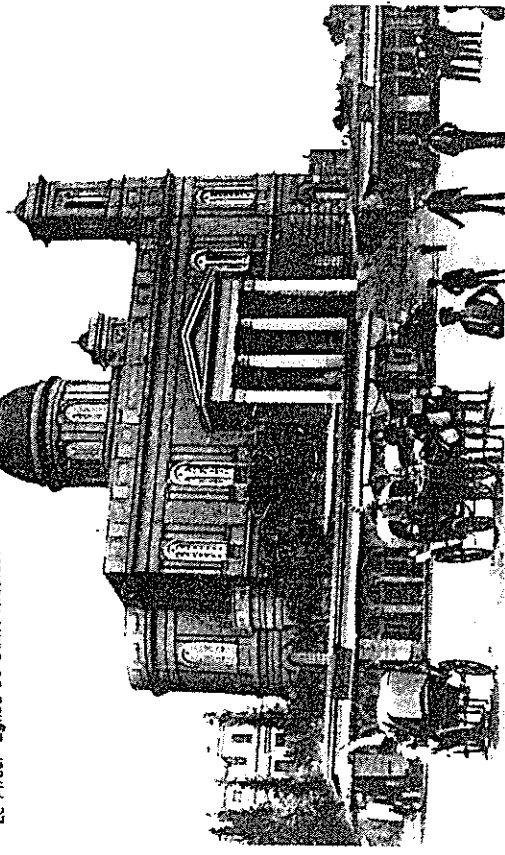
Είχα ένα καλό φίλο.

- Να 'χαμε ένα βαρκάκι, ρε συ Θανάση, κάτι θα παίωνα, ε;

Εγώ τότε φόραγα, θυμάμαι, ένα καβουράκι μπλε, μια καταραγνίνα μπλε κι ένα ρολογάκι της τσέπης. Αφού ήτανε φιλαράκι λέω: «Ε, να πάρουμε του πατέρα μου». Ήμασταν τρεις. Ο φίλος που μου ζήτησε τη βάρκα πέθανε. Όποτε πήγαινα στον Περαία έπρεπε να πάω να τον δω. Πίναμε τα καφεδάκια μας... Από παιδάκια μαζί είχαμε μεγαλώσει.

Μπήκαμε στη βάρκα λουπόν. Ένας το ένα κουπί, ο άλλος το άλλο να τη φέρουμε τώρα από το Πασαλιμάνι που την είχε ο γέρος στην Πειραιά κι να 'ρθουμε να μπουύμε μες το λιμάνι. Αλλά τί είχε γίνει: ο γέρος δε πήγαινε συγχά για ψάρεμα και άφηνε τη βάρκα κι έπιανε μαλλί από κάτω, φούσκες και τέτοια. Μας βγήκε η Παναγιά να την πάμε τη βάρκα. Αλλά ήμασταν νέοι και, εντάξει, την αντέχαμε. Μόλις φτάνουμε στο τελωνείο, σκεφτήκαμε να τσαβήξουμε τη βάρκα, να τη ξύσουμε από κάτω και να κάνουμε τη δουλειά μας. Βρήκαμε ένα σκαλί που εβγάζανε κάσες για το τελωνείο. Απάνω που είχαμε πάρει κάτι ξύλα που βρήκαμε κάτω και ξύνουμε, να ένας Γερμαναράς, αδερφάκι μου... Σκύλος! Μες το Χατζηκυριάκειο που είχανε αράξει, καμιά σαρανταριά, αυτός ήταν ο επικεφαλής. Ένας γαλανομάτης, στραβοπόδις... Σκύλος! Κι άξαφνα, να ο σκύλος. Γαβ, γαβ, γαβ. «Ωχου», λέω, «κατήκαμε». Ο άλλος φίλος μου επούλαγε στη παραλία κονσέρβες. Τραβιάτουμε με Γερμανούς και τέτοιους. Ήξερε δυο λόγια. Κάτι του 'πε αλλά μάσαγε τώρα ο... Σου λέει: τούτοι δω καλοφτιαγμένοι είναι, βάρκα έχουνε, πόλεμος, μάπες εδώ, κλέφτες είναι. Σε μια στιγμή λέει: «εντάξει». Και πάει να φύγει. Δε κάνει δυο βήματα και γυρίζει, βγάζει δυο κουμπούρια, δύο ήτανε, και λέει: «γαβ, γαβ, γαβ, στη θάλασσα!» Δώσαμε μια βουτιά και οι τρεις αδερφάκι μου, βαθιά... Βάραγε ο πούστης και να δεις πως κάνανε οι σφαιρές μέσα στο νερό: τσαφ, τσαφ, τσαφ... Αλλά

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ Νσός- Αγίου Νικολάου
Le Pirée. Eglise de Saint Nicolas.

Ο Αϊ-Νικόλας.

μακροβούτι εμείς, ήμασταν ατσίδες.

Βγήκαμε στο τελωνείο, στον Αϊ-Νικόλα, και οι τρεις και, θυμάμαι, θα 'ταν η ώρα τέσσερις απόγευμα, φθινόπωρο. Είχε ένα κρού μόλις βγήκαμε από τη θάλασσα! Κι εγώ με την καταραγνίνα βρεμένη, με τα τσαρούχια, πάει και το ρολόι, πάει και το καβουράκι... Τώρα έχω μια στεναχώρια. Είναι η βάρκα εκεί κι είναι του γέρου. Δε με νοιάζει που είναι του γέρου, αλλά δεν καθαρίζαμε.

Εκεί που καθόμασταν λίγο να στεγνώσουμε, βλέπω εγώ και παίρνουν τη βάρκα από πίσω στη γερμανική βάση, στα Καρβουνιάρικα. Εκεί δένουν όλες τις βάρκες, τα καϊκάκια, που τους δουλεύανε πονηρά και τ' αρπάζανε.

Άκου τι έκανε ο παλιοκερατάς! Αφού είχε ο γέρος ένα καδενάκι εκεί μπροστά στη πλώρη και της έβραζε ένα λουκετάκι, το πέρασε εκεί στο μώλο και το 'κλεισε το λουκέτο. Και του λέει: «και βουτιά-ξέ τηρε». Τη μπατάρει, και τη γεμίζει νερό.

Τη βλέπω όλη την ιστορία γιατί έχω πάει από 'κει εγώ και είμαι μπανιστής. Ρε γαμώτο, πως θα του τη φράω τώρα τη βάρκα, αυτή εί-
ναι η φάρβα. Του την έφραγα!

Στα υπόστεγα που φύλαγε αυτός απόξω, η απόσταση θα ήτανε δυο μέτρα, το πεζοδρομίο και η θάλασσα. Κουτιά, όπως καθόμιονα εκεί και συλλογίζομιονα πως θα βγάλω τη βάρκα, βγαίνει ένας πι-
τσιφικός που τότε γνώριζα απ' το Χατζηκυριακίε. Μεξ τη Γούβα έμενε και δούλευε στο τελωνείο. Είχε ένα ντενεκέ στον ώμο και φαίνεται πέταγε χαλάσματα κι αυτά στη θάλασσα. Δε λογαριάζανε τότε αυτοί θάλασσα. Τόνη μπανίζω, λέω: «Αιάν!» Τη σήνη του βρά-
δυ που σκόλασε, τον πιάνω και του λέω: «έτσι κι έτσι μου συμβαί-
νει», καλό παιδί ήτανε. «Θα υποθέσουμε να κάνουμε μια δουλειά να γλιτώσουμε τη βάρκα του γέρου;» Μου λέει: «Τι να κάνουμε;» Μέσα από τη πόρτα που έμπαινε ο μικρός είχανε βάλει, για όλες τις βάρκες που είχανε πάρει, όλα τα κουτιά όρθια, μου τα 'λεγε ο μι-
κρός. Εκεί είχανε βάλει και τα δικά μου. Του είπα πως είναι η βάρ-
κα. «Φρέσκα τα κουτιά, θα τα δεις, μπορεί να είναι ακόμα υγρά...
Θα κάνεις μια δουλειά, θα φυλάξεις το Γερμανό σκοπό». Γιατί για να κάνει τον περιπάτο του ο Γερμανός ήθελε κάμποσα λεπτά και συλλογισμένος πάει, τον παρατήρησα. Μάλιστα έλεγα από μέσα μου: «τί να σκέπτεται ο άνθρωπος, τί να του 'χουν κάνει;»

Του λέω: «Άμα φυλάξεις το Γερμανό και πάρει τη βόλτα του, να 'χεις τα κουτιά έτοιμα, θα τα πετάξεις μεξ τη βάρκα. Μετά πάρε ένα σίδερο και κάνε μια έτσι στο μώλο, και σπάς' της το λουκέτο. Βάλε το πόδι σου και κόν' της μια έτσι και σιγά-σιγά θα έρθει στην άκρη». Πραγματικά έτσι έγινε. Έχω έτοιμο τον έναν, το Θωμά, και δυο ντε-
νεκέδες που βρήκαμε εκεί στις μαούνες για να βγάσουμε τα νερά. Γεμάτη νερό η βάρκα, αλλά πλέει δεν πάει κάτω. Μόλις ανοίγεται λουπόν η βάρκα, αυτός δεν μας είχε πάρει καθόλου χαμπάρι ο φου-
καρός, είχε τη φάρβα του. Της έδωσε μια ο μικρός και πήγε δεκαπέ-
ντε μέτρα. Συλλογισμένος, δεν μπάνισε τίποτε.

Από μακριά ερχόταν ένας ολιανίστης, ψάρευε και είχε μια μικρή βαρκούλα. Τον ήξερα, πούλαγε σάμαλι στο λιμάνι. «Ρε συ», του λέω, «δε πιάνεις τη βάρκα που μας λήθηκε». Για να μην τότε φοβί-
σω, κατάλαβες; Την έπιασε, έπιασε το καδενακι, το 'βαλε στη πρύ-
μνη του, με τα κουτιά μας την έφερε. Τη χώνουμε εκεί μεξ τις μαού-
νες σε μια ζούλα και πλακωνόμιε εγώ κι ο Θωμάς τους ντενεκέδες

με τα νερά... Τα κουτιά και δρόμο μετά, να την πάμε στο Πασαλιμά-
νι. Την πήγαμε, δε λες τίποτα!

Ξέρεις τι έπαθε ο πούστης ο Γερμαναράς άμα είδε κι έλειπε η βάρκα; Τρελόθηκε! Μου 'λεγε το παιδάκι από μέσα που έκανε τη δουλειά ότι πήγε και πήρε τη βενζινακίτο που είχανε στο τελωνείο κι έφραγε όλο το λιμάνι να βρει τη βάρκα κι αυτούς που την πήρανε (και το συμμοριτή). Μας ήξερε. Αφού μας πέταξε στη θάλασσα, δε μας είδε ο κροτάς; Την πήγα στο Πασαλιμάνι, λουπόν, την τραβή-
ξαμε όξω σε μια στεριά, είχε κάτι βάρκες άλλες, όποτε που να πα να τη βρει αυτός!

Πέρασε αυτή η φουρτούνα... Έχω το μαγαζάκι στο Χατζηκυριακίε. Άξαφνα ανεβαίνει αυτός απ' τη Χατζηκυριακού για να πάει στο Χατζη-
κυριακίε που είχαν αράξει. Κι όπως ανεβαίνει, ο διάολος τώρα, αυτή που είχε εγώ, είχε και μία αδερφούλα πιο μικρή κι ήτανε πολύ ωραία κοπέλα. Αυτός θολωμένος, μπάνισε φαίνεται κι έρχεται στην πόρτα. Κι είναι μέσα τώρα η μικρή κι η παριώτισσα και τότε βλέπω τα μάτια του ήτανε θολωμένα, με πιστόλια, με πράματα... Πώς θα καθαρίσουμε τό-
ρα... Σούρας, φέσι ήτανε ο ξεφτάλης. Λέω της δικιάς μου, «πάρε το μπουκάλι και πήγαμε κοντά. Κέρνα τον κονιάκ, σύζο ό,τι θέλεις, κόλλα του εκεί ό,τι μπορείς». Και του βάζει λουπόν εκεί σ' ένα ποτηράκι, το παίρνει το κήνος χλαπ. Ήθελε να κάνει κάτι, ήθελε, αλλά δεν είχε τη δύναμη. Δε μπορούσε να σταθεί από τη σούρα του, εκεί μαρμάρωσε στη πόρτα. Λέω: «δός' του άλλο ένα κι άλλο ένα...». Ε, μπάνισσε πια αυτός. Αλλά πέρασε κána δεκάλεπτο εκεί. Απόξω ποιός να σε βοηθή-
σει; Φοβάται ο κόσμος... Αφού τον είδα εγώ και παραπάταγε λέω αυτή-
νής: «πάς' τόνη μορή απ' το ένα χέρι κι εγώ απ' το άλλο να τον πάμε παρακάτω». Τον πληγάνουμε, τον ξεπλώνουμε εκεί σε μια μεριά, τον παρασπώμε, κλειόσαμε και το μαγαζί... Τον είδανε μετά οι Γερμανοί και τον πήρανε. Θέλω να σου πω τι είναι η ζωή του ανθρώπου, η μοίρα, το μοιραίο που λένε. Το τι θα περάσεις είναι γραμμένο.

Κάνω ένα καΐκι ύστερα. Εγνώριζα κάτω στα Καρβουναίφρακα τις κορδέλες και με τα λεφτά που έκανα στο μαγαζάκι, κάνω ένα καΐκι με τους μαριματάδες μου. Κι αυτοί με τον πόλεμο δεν είχανε δουλειά, λε-
φτά τίποτα, ενώ άμα πουλάγαμε το καΐκι θα τα κοινομάγαμε. Το λάδι είχε πάει τριάντα χιλιάδες η οκά, νομίζω. Τσουκνίδες τρώγαμε τότε και φουσκώνανε και πεθάνανε. Σε μια βδομάδα σκάγαμε. Δε βρασιέ-
ται η πείνα! Το ξέρανε ότι θα σκάσουνε με τη τσουκνίδα και τη κόβανε

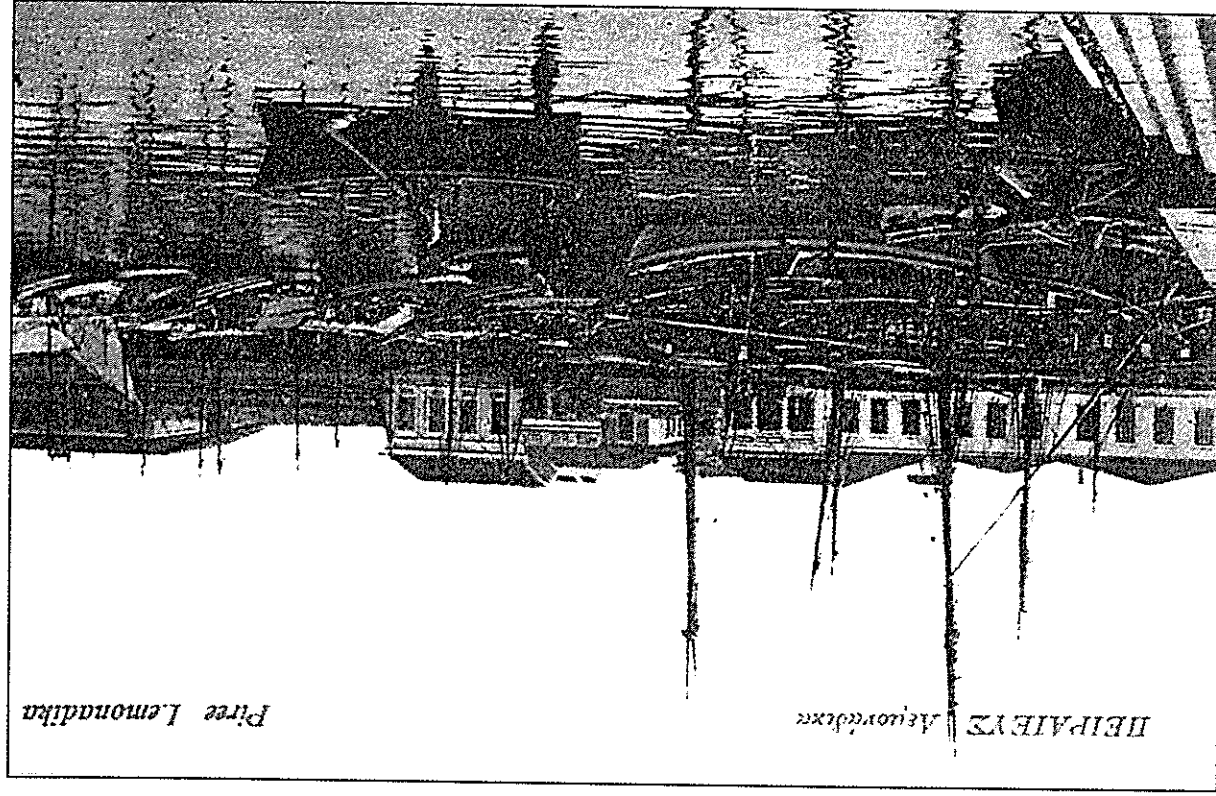
και τη βράζανε... Χωρίς λάδι, χωρίς τίποτα. Και τρώγανε το δηλητήριο. Δε βλέπεις άμα σ' ακουμπήσει πως πονάει;

Κονομάγα εγώ, λουπόν, ξύλα πολλά στην παραλία. Ήμιονα ατσίδα και ήξερα τα κόζια. Φτιάξαμε ένα καΐκι έντεκα μέτρα. Το 'χουμε μοπογιασίσει και περιμένουμε πελάτη τώρα. Ερχόντουσαν το βλέπανε, αλλά τί'λεφτά θα 'παρνε; Εκατομμύρια... Να όπως τώρα, μαρσολόφλυδα. Να μη τα πολυλέμε, δε πουλιότανε. Έρχεται ένας βλάχος, το είδε, λέει δύσμοι εκατομμύρια. Τότε αυτό έκανε λέντε. Μορέ παρ' το να φύγει. Με την πείνα λάδια ήθελες, αλεύρια ήθελες, όλα μαυρά ήταν αδερφάκι μου. Τους ξηγιέμαι τους παραμπάδες μου: «Πάρε εσύ τόσα κι εσύ τόσα κι εγώ τόσα». Φιλικά, ανθρωπίνα. «Άντε κάντε καμιά κουμπάνια να την περάσουμε, να δούμε τι θα γίνει με τη ζωή».

Φόγγαμε τα λεφτά, περάσανε κάτι μήνες. Πάλι τους λυπόμουνα τους μπαρμπάδες μου. Ήτανε καλοί, αλλά δουλειά δεν είχανε. Κι άμα δεν έχεις να τρως και να συντηρείσαι, είναι άσχημο πράμα. Δεν είναι μια μέρα και δυο, είναι το συνεχές.

Μες το λιμάνι που είχε σκάσει το βαπόρι, δεν μπαίνανε πια καΐκια για να πάνε στη λαχαναγορά, στα Λεμονάδικα. Κορνάγιο για να καθαριστούνε τα καράβια δεν είχε λουπόν πουθενά. Είχε κορνάγια στον Άι-Διονύση αλλά τα πήρανε και τα πήγανε στο Πέ-ραμα. Θυμάμαι που δούλευα πιτσιρικάκι εκεί, στον Άι-Διονύση, και γλιόστραγα στα λύματα κι έπεφτα στη θάλασσα. Τι έχω τραβήξει!

Σκέφτηκα λουπόν να κάνω ένα κορνάγιο στο Πασαλιμάνι, σε μια μικρή στεριά ίσα-ίσα να βγάλεις ένα μικρό καΐκι περίπου δεκαπέντε ντε μέτρα. Ήτανε φάτσα στο *Πειραικόνη*, το καφενείο. Λουπόν λέω στους μπαρμπάδες μου: «θα φτιάξουμε ένα κορνάγιο». Τραβιέμαι να βρω δυο βάζα. Βάζα ονομάζονται οι βάσεις που ακουμπάει το καράβι για να φτιαχτεί. Τα κατάφερα. Ετοιμάσαμε σφήνες και θέλαμε τραβηγήρι. Είχα δει εγώ σ' ένα σπίτι μέσα ένα μάγκανο, από καΐκι μεγάλο όμως, και λέω αυτό θα κάνει δουλειά. Πάω εκεί, «το πουλάτε;» λέω, τα κανονίσαμε, τ' αγόρασα. Τώρα θέλει στήριγμα, ξόκι, σούστα, το πήγαμε εκεί, το βγάλαμε. Τώρα θέλει στήριγμα, καλό αυτό όμως, για να τραβάει το βάρος. Κατορθώσαμε μ' ένα τρόπο και βγάλαμε στερεώματα μέσα στη γης με πέτρες και τέτοια. Μόνο ο μάκλος ήτανε, αλλά είχε βράχια και κάτι πέτρες που φτιάχναν οι αρχαίοι, μεγάλες, τετράγωνες. Τελοσπάντων, το βγάλαμε μπρος και γινόταν η δουλειά. Λίγο κούραση είχε, αλλά τα κατάφε-

νες. Το μόνο κακό που είχε το καρνάγιο ήταν ότι τα νερά του, κο-
ντά στη στεριά, ήταν πολύ ρηχά. Έπρεπε να το πας μακριά να φύ-
γει το βάρος. Εκεί μας έβγαυε η Παναγία για να το ρίξουμε. Το να
το τραβήξουμε ήταν πιο εύκολο. Κάναμε καμιά δεκαριά καΐκια.
Μια μέρα, λοιπόν, καθώς ρήγναμε ένα από το πολύ ζόρι ξεφεύγει
το συρματοσχοινο με το μακαρα και περάσανε από δίπλα μου ξυ-
στά. Χραπί! Και είσαι υποχρεωμένος να κάθεται κοντά στο ριζίμο!
Καθώς ήμουνα σκυμμένος και βοηθάγαμε, λοιπόν, έγινε η δουλειά.
Τη γλίτωσα αδερφάκι μου, τη γλίτωσα. Θα μου 'χε κάνει το κεφάλι
κομμάτια, λιάδα θα το 'χε κάνει.

Πιο μπροστά είχε έρθει ένας γέρος ο καπετάν-Παναγής, από το λι-
μάνι. Αυτός είχε δύο ρεμουλκά μικρά που τράβαγε τα βαπόρια, στην
ανάγκη. Το καρνάγιο, για να πάει Πέραμα ήτανε μακριά. Ήξερε ότι
είχε εκεί το καρνάγιο και μια μέρα άξαφνα βλέπω ένα γέρο με το
καβουράκι. Λέει: «Ποιός είναι εδώ στο καρνάγιο;»

- Εμείς, του λέω, τι θες πατριώτη;

- Μπορούμε να μιλήσουμε λίγο;

- Ναι.

Ανέβηκα πάνω στο μώλο, είχαμε κανονίσει κάτι σκαλοπάτια
ψευτικά κι ανεβαίναμε. Πήγαμε στο *Πειραικό*, ήπιαμε καφέ και
μου λέει: έχω δυο ρεμουλκά το ένα θέλει λίγο επισκευή, (ήθελε λι-
γο... παθαίνουνε κι αυτά χοντρές ζημιές γιατί τραβάνε βαπόρια, κά-
νουνε χοντρές δουλειές. Ξύλινα ήτανε και τα δύο.)

Έρχομαι εγώ στον Περαία, τα βλέπω. Το ένα ήτανε λίγο μεγά-
λο. Βγάζουμε το μικρό, το καθαρίζουμε, κάνουμε όλες τις δουλειές,
το φουντάραμε. Το πήρε, έφυγε. Το μεγάλο είχε και δουλειά... Το
καταφέραμε, τον βολεύσαμε.

Πριν το ρίξουμε και το καθαρίσουμε, μου λέει μια μέρα, γιατί
ήταν ξυπνός ο γέρος, θαλασσολακός:

- Αν καμιά φορά, θελήσετε να το πουλήσετε αυτό έλα να με
βρεις εμένα πρώτα. Το γραφείο μου είναι στον Μπάτη το μέγαρο.

Το βάστηξα εγώ. Άμα μου 'ρθε η περιποίηση που μου 'φανε ο μα-
καρός, ήμουνα και στεναχωρημένος, γιατί ήθελα μπορούσκάκι εγώ
να την περνάω φάνα κι είχα μπλέξει από λύπη πιο πολύ. Και αμέ-
σως το γέρο θυμήθηκα. Φεύγω και πάω στο μέγαρο του Βάτη και
τόνε βρώσκω.

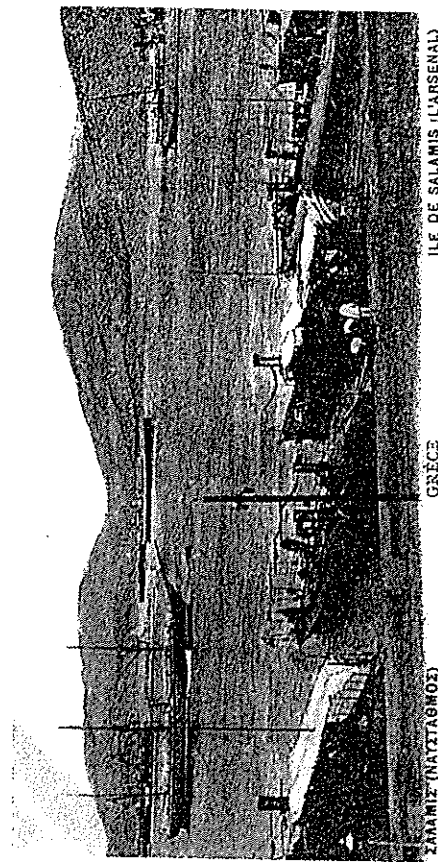
- Για σου καπετάν-Παναγή.

ΠΕΙΡΑΙΕΙΣ Νεωπολιτὰ Βασιλειάδου

Le Pirée Chantiers Vessiliades

Το καρνάγιο του Βασιλειάδη.

Πέριμος 3/4/904

M. S. Vessiliades
Αντ. Βασιλειάδης

Ο Ναυσιπλοΐτης.

γανε εκεί που πήγαιναμε. Μας ρίχνανε και ψιλούλια. Ψεύτικα, αλλά όλοι είχανε, μην ακούς τι λένε. Μας ρίχνανε μες τα όργανα.

Έχω και κάτι ιστορίες με τη γριά μου αυτή την εποχή. Έχει βγάλει ένα απόστημα μέσα... Τέλος πάντων ήταν άσχημο. Την πάμε στον Άγιο -Σάββα, σε μια κλινική ειδική γι αυτά τα πράγματα πάνω στην Αθήνα. Δε την ξανάδαμε τη γριά. Γι αυτό σου λέω, είναι ύπουλος αυτός. Εγίνανε οι οδομαχίες τότε. Πόλεμος μες την πολιτεία, να βλέπεις τανκς, να βλέπεις να χαλάνε σπίτια. Το νοσοκομείο είχε διαλυθεί. Χάθηκαν όλα, ούτε την ξαναείδαμε τη γριά. Αξίζει να Του τα δώσω!

Έχω πάει και μένω με το Μπαγιαντέρα σε μια μάντρα στην Καλλιθέα. Εκεί παλιά είχανε άλογα και στο βάθος ήτανε το κομμάτι του φλύακα. Είχε δύο δωματιάκια μικρά, χαμηλά, την κουζίνα και τ' αποχωρητήριο. Μπροστά στην πόρτα είχε από κάτω μια στέφνα. Επήγα λοιπόν να του κάνω παρέα κι έμεινε αυτός στο ένα καμαράκι κι εγώ στο άλλο με τη Κρητικιά. Έτσι ζούσα μαζί της, χωρίς στεφάνια, χωρίς τίποτα. Αυτά είναι όλα κοροϊδίες. Να σε τρώνε οι κοπρίτες. Πρώτη κλάση, λέει, θες γάμο ή δεύτερη;

Μια φορά μου λέει ο Μπαγιαντέρας: «Θανάση, αύριο το πρωί, θα με πας στην Αθήνα να δω για κάτι τραγουδία».

- Θα σε πάω.

Ξημέρωσε ο Θεός την ημέρα του, τον πήρα να φύγουμε. Οπότε μου λέει: «Πριν πάμε στην Αθήνα, εδώ πιο κάτω, σε κάτι σοκάκια είναι ένας τεκές».

-Τι θέλεις τώρα;

-Να πα να πούμε έναν ναφγλιέ!

-Πάμε.

Με το εσωτερικό μάτι μου έδειξε που ήτανε, βρήκαμε το τεκέ, μπήκαμε μέσα. Ο ντεκετζής εκεί είχε το χασίσι, το τουμπενί, σου φραγγε το ναφγλιέ και στον έφρανε και φουμάριζες. Ο χόρος μέσα είχε καθίσματα σαν του σχολείου, θρανία, και ντενεκεδες χάρμου με νερό για να φτύνεις. Γιατί ο ναφγλιές, άμα φουμάριζες, ό,τι έχεις μέσα σου βρώμικο το βγάζεις. Το χασίσι περνάει βλέπεις μέσα απ' το νερό και φιλτραίνεται κι αυτό που έρχεται σε σένα απ' το λουλά είναι ο καπνός. Κείνος ο καπνός, είναι τόσο φιλτραρισμένος που σου κάνει καθαρισμό μέσα σου και τα βγάζεις όλα. Γι αυτό είχανε και τους ντενεκεδες με το νερό.

- Γεια σου.

Παράγγειλε καφεδάκι, ήπιαμε.

- Μου 'χες πει κάτι.

- Ναι.

- Άκουσε καπτάν-Παναή, θα σου πω μια τιμή, δεν είμαι για πάζαρέματα. Θα μου πεις και ή όχι. Δεν έχει να κόψουμε και τέτοια. Θα σου ξηγηθώ μια τιμή λογική.

Τότε το λάδι είχε τριάντα χιλιάδες. Με πέντε εκατομμύρια έπαιρνες γύρω στα 170 κιλά λάδι. Ο άλλος πέθαινε για μια γουλά λάδι. Οπότε του λέω:

- Καπτάν-Παναή θα μου δώσεις πέντε εκατομμύρια.

- Εντάξει, μου λέει αμέσως και φεύγει. Στην άλλη κάμαρη είχε χρηματοκιβώτιο. Κι ανοίγει και παίρνει μια σακούλα και βάζει δυο μέσα. Μόλις θα 'ρθω να κάνουμε τα χαρτιά θα πάρεις και τα τρία. Ήταν έμπιστος άνθρωπος. Με το στόμα, δεν είχε... Με είδε και τον είδα και καταλάβαμε ο ένας τον άλλο.

Πάω στους μπαρμπάδες μου, τους λέω:

- Το καρνάγιο πουλήθηκε. Μην πάθουμε και καμιά ζημιά.

Νομίζω τους έδωσα από πεντακόσες και κράτησα κι εγώ ένα.

- Αλλά θα σας ξαναδώσω σύντομα. Άντε τώρα να πάρετε ψομιά, λάδια, τι θέλετε. Να κάψετε, να βολευτεί λίγο το κορμί σας και θα δούμε.

Σε λίγο πάμε για τα χαρτιά. Ο γέρος ήταν πονηρός. Τραβιδίτανε στους κύκλους και ήξερε. Σου λέει το καρνάγιο εδώ στο Πασσαλιμά-νι είναι προσωρινό, αλλά για να μου το πάρουνε πρέπει να μου δώσουνε αλλού. Και του δώσανε άλλη γης που τράβαγε μέχρι πενήντα-εξήντα μέτρα πλοία. Αλλά είχε παιδιά. Εγώ, άμα ήμουνα στην ηλικία του και δεν είχα παιδιά, δε θα έκανα τίποτα. Τί να μερδευτείς, είναι βαριές δουλειές αυτές. Αλλά αυτός είχε παιδιά.

Αφού πήρα τα τρία πάω και τους δίνω κι από ένα. Τα μοιράσαμε σαν καλοί.

-Ξηγηθείτε τώρα και θα δούμε.

Κλείσαμε το καρνάγιο κι άρχισα πάλι εγώ να τριγωνάω. Είχα και το ματσάκι μου. Μαύρη αγορά τα βρισκες όλα. Βρήκα κι έναν κιθάρα κι έβγαينا τσάρκα, Τουρκολίμανο. Είχε εκεί κάτι ταβερνούλες με ψαρόκια που πήγαιναν τα ζευγαράκια. Κονομάγαμε κάνα ταλαράκι. Άρχισε ν' αλλάζει η ζωή, να γίνεται πιο ήρεμη. Πήγα να στο σπίτι μου ήσυχος, ποτηράκια πίνανε στο δρόμο, μας κερνά-

Μετά απ' το τεκέ έβλεπα το Μπαγιαντέρα, είχε φουμάρεσι καλά, και την είχε λίγο δει αλλιώς. Τι να κάνω όμως, παύσαμε το λεωφορείο για την Αθήνα. Μόλις μπήκαμε ήπιανε γεμάτο και βασιλιά-σαν όρθιοι. Αφού προχώρησε λιγάκι, κάνα δυο στάσεις πριν την Ομόνοια, είδα τον Μπαγιαντέρα που κερνίσιε. Μου λέει: «Θέλω να τα βγάλω»

-Τι! Παναγία μου, τί να βγάλεις εδώ μέσα, με τόσο κόσμο θα φάμε ξύλο. Βαστήξου να πάμε στη στάση κι εντάξει θα σε κανονίσω.

Τον είχε πεφοξέει, βλέπει, στο στομάχι. Μόλις κατεβαίνει το πρώτο σκαλί, ήταν μπροστά του ένας τσολιάς που πήγαινε ν' ανέβει στο λεωφορείο. Φόραγε άσπρα ρούχα και κόκκινο φέσι. Να έβλεπες μετά πώς τον έκανε ο Μπαγιαντέρας! Του τ' αμόλησε όλα πάνω του. Τον κακομοίρη, τον λυπήθηκα! Ευτυχώς που έκαψε αμέσως το μυαλό μου και του λέω: «Συγγνώμη, αλλά ο άνθρωπος είναι άρρωστος, τον πάω στο νοσοκομείο».

Έχουμε όλοι ελαττώματα, γι' αυτό λέμε πως μόνο αν φύγει ο άνθρωπος απ' τη ζωή φεύγουνε τα χούγια του, και γλιτώσαμε το ξύλο. Ο τσολιάς το μόνο που μπορούσε να κάνει είναι να πάθει ένα ταξί και να πάει εκεί που ήθελε, να τα βγάλει και να φορέσει άλλα. Ξέρεις πώς τον έκανε; Δε λες τίποτα, αδερφάκι μου!

Γυρίσαμε σπίτι, τον έβαλα, πλάγιασε. Είχε και την κυρά του, Δέσποινα τη λέγανε, ήταν Ρωσίδα. Δούλευε δούλα σ' ένα γιατρό, κάτω στου Βρουώνη. Ήταν ωραία κοπέλα. Όταν την αγάπησε ο Μπαγιαντέρας, έβλεπε ασόμια και πήγαινε και της έκανε καντάδες. Τη σπλάβωσε και παντρευτήκανε. Καλή γυναίκα. Κάνανε κι ένα παιδί, ένα αγόρι, αλλά δε βγήκε καλό.

Είχαμε και τις πενιές μας. Αυτός βέβαια δεν ξεκλόγαγε απ' το κρεβάτι, ήταν ασόμματος. Το φως του το είχε χάσει όταν έπαίξε στο Μαρούσι. Στο πάλλο απάνω έχασε το φως του. Πάνω στο πάλλο που έπαίξε άξαφνα λέει: «ρε, δεν βλέπω, έχω χάσει το φως μου δεν βλέπω». Ε, αυτό ήτανε. Δεν ξαναείδε. Τον πήγανε στους γιατρούς όλους, του είπανε, ότι επειδή ήτανε προξένιας καμιά δεκαριά χρόνια, η πρέζα του έκαψε τις ασητηρίες των ματιών. Καθότανε εκεί με μια κибάρα κι ένα μπουζούκι, κι όλο έπαίξε και μαστουριάζε... Η Δέσποινα ήτανε που τραβιότανε από 'δω κι από 'κει. Και στη δουλειά και στο σπίτι. Άκουσα από το Μπαγιαντέρα και είδα. Δεν μπορώ να πω ψέματα. Αλλά έπαίξα τότε.

Εξάλλου ο Μπαγιαντέρας δε μου είχε φερθεί καλά. Παλιά στο Χατζηκυριάκειο πούλαγε ένας ένα μαντολίνο. Εγώ που είχα λαχτάρα να μάθω μπουζούκι πήγα και το πήρα. Κι αυτό ήτανε χάλια. Μαντολίνο με άλλο χέρι... Θυμάμαι τη πρώτη φορά που πήγα στο σπίτι του και του λέω: «ρε Μήτσο πήρα τούτο 'δω και θα σε παφρακαλέσω αν μπορέεις να μου δείξεις κάτι, ν' αρχίσω να παίζω». Το θυμάμαι σαν να είναι τώρα. Είχαμε κάτσει. Μου λέει «για πιάσ' το». Το 'πιασα.

-Για κάνε πως παίζεις.

Έκανα εκεί πέρα κάτι. Ε, αφού δεν ήξερα, τί να 'κανα;

-Α, δε μαθαίνεις, μου λέει.

Εγώ δεν κατηγορώ πια κανέναν άνθρωπο στη ζωή. Δεν έφταιγε αυτός που έδειξε ότι δεν ήθελε να μάθει άλλος στο Χατζηκυριάκειο, να μη βγει, να μην παίζει! Γενιέται ο άνθρωπος. Ο μάστορας φταίει. Τί φταίει ο Μπαγιαντέρας που έκανε το λάθος. Ο Μπαγιαντέρας μέχρι τραγούδια μου 'γλεψε. Του 'χα δώσει ένα τραγούδι να το πεί στην εταιρεία. Ένα καλό τραγούδι. Και το πάω κι εγώ μετά από λίγες μέρες και μου λένε: «αυτό το έφερε ο Μπαγιαντέρας». Κι ήτανε δικό μου. Στην Οdeon πηγαίναμε ήταν δυο μαέστροι εκεί, τους θυμάμαι, ήτανε ένας λεγότανε Περιστερης και ο Μάτσας, ήπανε τα κομμάτια αυτοί, αρχίσαμε, είχα δώσει τρία τραγούδια. Τα βγάλαμε. Το ένα το τραγούδησε ο Στράτος. Μετά μεσολάβησε ο πόλεμος. Εκεί σταματήσανε όλα. Μείνανε και κάτι τραγούδια απάνω. Ποιος θα κοίταγε τραγούδια.

Μετά από το θάνατο της μάνας μου, κατέβηκα στο ρυθιό μου, τί να 'κανα; Έπαίξα το όργανό μου στη Τροϊμπα μαζί με ένα φρέλο κισαρίστα, Γιάννη.

Τότε είχα παντρευτεί, τί παντρευτεί, έτσι ζούσαμε μ' αυτή τη Κρητικιά, μια Μαρία. Αυτή ήτανε καλή γυναίκα αλλά δεν πρόσεχε καθόλου τα παιδιά της. Τρία παιδιά έκανα μαζί της και τα τρία πέθαναν μέσα στην κατοχή. Αυτή είχε ξαναπαντρευτεί ένα βουτηχτή, αλλά πνήγκε. Έτσι έχασε τον άντρα της νέα, πολύ νέα. Είχε κάνει με εκείνον ένα παιδάκι, ένα κοριτσάκι και τον καιρό που τη γνώρισα εγώ θα ήταν δυο χρονών το κοριτσάκι. Όταν χωρίσαμε, θυμάμαι, ήταν έντεκα-δώδεκα χρονών.

Όταν έγινε η εκρήξη στο λιμάνι, χάλασε τα σπιτάκια που είχαμε στο Χατζηκυριάκειο. Είχαν πάθει όλα ζημιές. Φύγαμε, λοιπόν, όλοι από 'κει και πήγαμε στη Νεάπολη, στα Άσπρα Χώματα και χτίσαμε

με πλήθρες κουτούνια για να μπούμε μέσα. Να όπως τώρα βλέπεις στον πόλεμο τι γίνεται! Τους χαλάνε τα σπίτια, τους σκοτώνουνε κι όσοι μπορούν και περπατάνε παίνουν ένα μπόγο με ρούχα και τα παιδάκια τους και πού πάνε; Πουθενά! Στη κόλαση πάνε. Ξέρεις τί είναι να ζεις μια φαμίλια με τρία-τέσσερα παιδάκια και αἷσαρνα να πέσουν οι μπόμπες και να σκοτώνονται οι μισοί; Οι υπόλοιποι να παίρνουν τα ρούχα τους, ν' αφήνουν τους δικούς τους σκοτωμένους και να τρέχουνε, να συναντάνε κι άλλους και να γίνονται τσούρμιο... Είναι καλή αυτή η κατάσταση; Θέατρο Του τα λέω όλα εγώ. Τον καρδιάστατο είναι η χειρότερη. Γι' αυτό Του τα λέω όλα εγώ. Τον ταδικιάζω γιατί έτσι πρέπει, γιατί δεν έπρεπε να κάνει αυτό που έκανε... Αν ήθελε μπορούσε να κάνει κάτι άλλο. Να μη δώσει, ας πούμε, με τέτοιο τρόπο τη ζωή στη σφαίρα. Γιατί όλοι ξέρουμε τί τρόπος είναι και κάθε στιγμή τί γίνεται. Αυτό δεν λέγεται ζωή αυτή λέγεται *supre κόλαση*. Η σκηνή μας τότε ήτανε να ετοιμάσουμε κάλολπι για να φτιάχνουμε πλιθδες. Η πλιθρα βγαίνει γρήγορα. Βάζουμε μέσα και σανό για να βασιπέται, να μην σπάει. Καθένας έκανε τη φωλιά του με ντενεκέδες, ό,τι μπορούσε ο καθένας και τη φουντάραμε. Είναι άσχημη η ζωή σ' αυτές τις περιπτώσεις. Πολύ άσχημη. Να είσαι και υπό κατοχή και να μην έχεις το δικαίωμα να κινηθείς, να φωνιάσεις ελεύθερα. Δεν είχε τέτοια. Με τίποτα, αδεφράκι μου. Το πως θα τη βγάλεις; Βγάλ' τηνε, όπως βγαίνει. Μαύρη βγαίνει πάντως!

Την παράγκα τη συναμολόγησα το '38-'39. Όταν έγινε η κατοπροφή εγώ έμενα πάνω απ' το Χατζηκυριάκειο αλλά ακολουθήσα τους συγκάτοικους που είχαμε περάσει ολόκληρη ζωή μαζί. Μάθαίνα τι γίνεται κι αφού άδειασε το μέρος, πήγα κι εγώ από 'κει μεριά. Άρχισε η καινούργια συνοικία να εργάζεται σιγά-σιγά. Θυμάμαι εγώ πήγα και πήρα θρεψίνη, σταφίδες, εκείνα που υπήρχανε. Είχα, κατά ψιλούλια και μια παλατζούλα και πούλαγα στους άλλους. Όταν το πρόμα έφτιαχνε, άρχιζε ένας-ένας κι επέστρεφε στη βάση του, στο Χατζηκυριάκειο. Γιατί τότε αυτό το μέρος ήταν μακριά. Μέσα δεν υπήρχανε, με τα πόδια πηγαίνοερχόμασταν. Τότε πήγα κι εγώ κάτω στη παράγκα. Τρόμος και φόβος ήτανε. Άμα σου λέω τρόμος και φόβος! Αφού για να δω άνθρωπο από του Βουώνη ως το Χατζηκυριάκειο, προχώραγα ολοένα κι άνθρωπο δεν έβλεπα. Μόνο παραπάνω σε μια στάση, Σκαλάκια λεγόταν, συνάντησα

έναν... Κόκκινο. Καλύμιος ήτανε και λεγότανε Γιάννης. Το μαλλί του ήτανε κοκκινωπό γι' αυτό τον φωνάζαμε Κόκκινο.

- Ε ρε Γιάννη, του λέω, τι κάνεις;

- Ε να, μου λέει, εδώ καθόμουνε, περιμένα μήπως δω άνθρωπο και είδα εσένα.

Μία ιστορία! Πιχαρίνασαι και δε θες να μαθαίνεις άλλα τέτοια. Εκεί έπαθα και μια αρρώστια, δυσεντερία! Δεν είχαμε να φάμε, τι τρώγαμε δε θυμάμαι, τότε. Κάτι έφαγα και μου την έσασε. Τί τράβηξα! Με είχανε έτοιμο να φύγω. Έτοιμος ήμουνα! Και μια γυναίκα έρχεται και λέει της Μαρίας για έναν καλό γιατρό. Δέκα λεπτά δρομιοσ από μας δεν ήτανε. Φέρνει το γιατρό η Μαρία και με βλέπει, μου έγραψε κάτι φάρμακα και γλίτωσα. Γύρισα αμέσως. Ήμουνα έτοιμος, τα 'χανε κανονίσει όλα! Το καταλάβανα κι εγώ, είχα πάθει συμφορά. Άμα το θέλει η μοίρα, θα το περάσεις.

Είχα ένα φίλο απ' το 22 που ήρθαν οι πρόσφυγες, παιδιά ήμασταν. Εγώ ήμουνα δέκα χρονών κι αυτός το ίδιο περίπου, κι ήμασταν φίλοι από τότε, μέχρι τελευταία που έφυγε... Του έγραφε να σχολάσει. Αυτός ήταν ψαράς, ψάρευε με την καθετή. Παντρεύτηκε μια Κρημιά. Αυτή η Κρημιά είχε και μια αδελφή που μου γνώρισε και μπλέξαμε... Κι αφού ήμασταν καλοί φίλοι με το Κώστα το Χατζόπουλο, ήμασταν και σα μια οικογένεια. Μαζευόμασταν, έπαιζα εγώ το μπουζουκάκι, όχι πολύ, αλλά τη βρισκαμε.

Αφού έγινε η έκρηξη και γύνανε οι ζημιές, εγώ έπαιζα μ' ένα φίλο κιθαρίστα στη Τρούμπα. Ο φίλος μου ο Κώστας είχε πιάσει δουλειά εκείνη την εποχή στο Λεμβαρχείο, εκεί που έχουνε τις βάρκες και πάνε για γυμνάσια, στο Πασσαλιμάνι. Το είχανε κανονίσει πολύ ωραία αυτό το μέρος, όπως και το Αρετώ. Ο Κώστας ήταν πολύ ικανός γι' αυτή τη δουλειά. Ετοιμάζε τις βάρκες, τις καθάριζε, έκανε ολόκληρη ιστορία. Δύσκολα μπορούσες ν' αναλάβεις αυτή τη δουλειά εκεί μέσα μόνος σου. Κι όμως τα κατάφερα.

Πήγαυνε κι ερχανε τη «τσουγκράνα», μια απόχη με δόντια κάτω-κάτω, στη θάλασσα κι αφού πήγαυνε κάτω, αυτός έβαζε το κοντάρι στον ώμο, έξι μέτρα κοντάρι, και τράβαγε κι έβγαζε σκουλήκι. Το σκουλήκι αυτό είναι το πιο καλό δόλιωμα, δε γλιτώνει ψάρι, και το πούλαγε κάθε μέρα στους ψαράδες. Μια φορά πήγα εκεί κι έκανα να σηκώσω την απόχη. Πού να τη τραβήξω αδεφράκι! Αυτός την είχε παχυνδί! Τί διαφορά που υπάρχει στον άνθρωπο! Και όλα τα